

①

למטה - אלקים רשעים
למעלה - אלקים צדיקים

מזא וידבר יהוה אל משה אחר מות שני בני אהרן בקרבנותם לפני יהוה

א ופסל יי עם משה בחר רמיתו תרין בני אהרן בקרוביהון

לקט בהיר

רש"י

(א) פשוט נראה שקושייתו של רבינו רש"י הוא מה שאמר הכתוב אחרי מות, מה נפ"מ ממי היה הדיבור, ובפרט מה שאמר הכתוב בקרבנות וגו', אבל מקור דברי רש"י הוא מח"כ, ושם מבואר הקושיא מה נאמר לו בדיבור ראשון, כלומר ב' דיבורים נאמרו כאן, שבפסוק הב' החמיל עוד הפעם ויאמר ה' וגו', ועל זה סובב והולך כל הפרשה, ולא ידענו מה נאמר לו אחר וידבר ה' שבפסוק א', וא"כ מוכיחים הדברים שגם קושיא שהקשה רש"י הוא עו"ה,

(א) וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן וגו', מה תלמוד לומר *א, היה רבי אלעזר בן עזריה מושלו, משל לחולה שנכנס אלנו רופא אמר לו אל תאכל זמן ואל תשכב בעצמך, זה אחר ואמר לו אל תאכל זמן ואל תשכב בעצמך שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה רצו יוחר מן הראשון, לכך נאמר אחרי מות שני בני אהרן (ח"ס):

שינוי נסחאות אין אנו יודעים מה נאמר לו בדיבור ראשון.

וגדחקו מפרשי רש"י ליישב ב' המאמרים על פי חירונו של ר' אלעזר בן עזריה, והיוחר פשוט שלא הזהיר הקב"ה ב' פעמים רק פעם אחד ומיד הזהירו כמו רופא האחרון, אלא כדי להבין הדבר על דבריו הביא ראב"ע במשל שלו ב' רופאים, ויהיה פי' הכתוב עו"ה. וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן (ומה דיבר אליו) בקרבנות לפני ה' וימותו (פי' אמר לו שמתם בני אהרן היה בשביל שנכנסו לפניו שלא בשעה שנלטו) והו שנאמר לו בדיבור ראשון, ואחר זה בא מאמר השני שאהרן לא יעשה כן שלא ימות כדרך שמתו בניו, וזה מתורץ ב' הקושיות למה לא הריבות הלשון ומה נאמר לו בדיבור ראשון (כ"י - אה"ח). ונראה עוד לומר בזה, שר' אלעזר בן עזריה לשיטתו אזיל, שבח"כ הובא דעתו שאזהרת ואל יבא בכל עת נאמרה לאהרן ולבניו קודם מיתת נדב ואביהוא (הגם שלא מצינו אותו בכתוב), והעונש דהיינו שהוא במיתה היה אחר מיתתו, ולפי"ז נכון מאוד המשל שדומה לנמשל, שהקב"ה הזהיר ב' פעמים פעם הראשון (שאינו נכתב) היה כרופא הא' בלי מיתה, והשני כמו שכחוב כאן במיתה כרופא השני (צל"ד), וכל זה לפי דברי חז"ל כאשר אמרנו אבל הפשטים (עיין ספרנו) אמרו שאין כאן ב' דיבורים ולא היה קשה לרש"י הכפל של וידבר ויאמר, כי זה ממש כמו בכל התורה שוידבר הוא כלל ואמירה הוא הפרט, כלומר הקב"ה דיבר אל משה ואמר אליו כה וכה, וכל קושייתו של רבינו למה לנו לידע שהדיבור היה אחרי מות, וגם אריכת הלשון בקרבנות וגו', ועל זה חירק שמאמר שידענו שדיבור זה היה אחר מיתת בני אהרן אשר מתו בשביל קרבנות ממילא ידענו אמיתת פירושו של מאמר ולא ימות, שהכוונה בו שלא ימות כדרך שמתו בניו, ודברים אלו נראים כגם ואמתים ממה שמסיים רש"י לכך נאמר אחרי מות ודו"ק. ודע שגידסא אחרת היה לו להרא"ש בח"כ ובג"י עיי"ש שהאר"י: (ב) פי' במקום לת, שיצטט לירות ונחם בנויים בעומק האדמה ומים הטבעיים ולחלויות שחתם האדמה עליהם ונמשכים בדופני הבית, ומתמת זה האויר שנתדר לת ומלונן וקשה להולמו אפילו לבריאים:

אור החיים

(טו) א. וידבר ה' וגו'. לריך לדעת מה נאמר לו בדיבור זה. ב' לאחז ענין ישמיענו הכתוב היות דיבור זה אחרי מות, מה לי אחר מה לי קודם. ג' למה הולך לומר בקרבנות וגו', אם להודיע שמתו בשביל שנתקרב לפני ה', הלא כבר הודיע הדבר במקומו (לעיל י' א') ויקריבו וגו' אש זרה וגו', ושם הוא יותר מפורש הדבר ממה שכתוב כאן בקרבנות, שאין יודע מה

אור בהיר

(א) ולא אמר מתו.

אור החיים

משה דכתיב (במדבר י"ג) אם יהיה נביאכם ה' וגו' לא כן עבדי משה, אשר על כן דיבר ה' אל משה, והוא אומר וידבר ה' אל משה פירוש אליו בא המלוכה, ואמר לו סמוך למיתת ב' בני אהרן דיבור זה"י בקרבנות לפני ה' וימותו, פירוש הגם היותם בני אהרן ובתוספת מרובה היותם קרובים לפני ה' כמו שדרשו ז"ל (זכחים קט"ו) בפסוק בקרובי אקדש ואף על פי כן"י לא חמל עליהם וימותו, הא למדת שלא יועיל היות האדם כל כך קרוב לה' כדי שיפרוץ גדר ליכנס לקודש פנימה. עוד נראה לומר שנתכוון בזוהר בקרבנות על זה הדרך כהיותם יותר קרובים לה' מכל, הא למדת שאין קרובים מהם, שאם היה משה קרוב מהם היה הדבר נעשה בו כמו שאמר לו ה' (לעיל י' ג') בקרובי אקדש. ואולי כי כאן ביאר הקב"ה דבריו"י אל משה, ועל פי הדברים האלה אמר משה לאהרן (שם) הוא אשר דבר ה' וגו', כי דיבור זה נאמר לו סמוך לקריבתם ומיתתם. והגם שכבר כתוב בתורה מיתת ב' בני אהרן, אין מוקדם ומאוחר בתורה. ובתורה כהנים אמרו בסלקא דעתין דתיבת אחיק"י"י בא למעט משה שאינו באזכרה ומותר לבא בכל עת, והעלו באמיתות הדרשא שתיבת אחיק"י"י באה לרבות הכנים שהם באזכרה ע"כ. וכפי זה לא נחמטע משה מאזכרה, ומעתה אין אני יודע מה

אור בהיר

(ב) ולא לומר לאחרים, ע"כ לא נאמר בפסוק זה לאמר או דבר. שמעתי וראיתי מקשים על רבינו בזה מחיקוני וזהר חיקון י"ח ח"ל דנביאיא אחרין לא הוו עאלין למחמי למלכא וכי' בזהרן דהוא עלאה מכולהו דאחמר ביה ואל יבא וגו' בואת יבא אהרן וגו' ולנת (משה) בכל שעתא ושעתא ובכל יומא דלנת בני הוית עייל למחוי למלכא עכל"ק. והגם שאין עלי המלאכה לגמור ובפרט דברי זוה"ק שאינו גביל על לשוני, עכ"ל מתמת חומר הענין אענה ואומר בדרך אפשר שדבר הלמד מעניניו הוא, עיין שם מלפניו ומלאחריו ומראה שאין המאמר נאמר בפשטות, ואין המכוון לומר שמרע"ה נכנס בכל עת עם גופו הק' בק"ק, ומפשטיות דברי חורטיו הק' לא נשמע קן, כגון (במד' ו' פ"ט) ובעת משה אל אהל מועד וגו' ישמע וגו' מנין שני הכרובים, וכן דברי רז"ל מלאים שמשא בא אל אהל מועד, אבל ק"ק מאן דבר שמה, וי"ר שלא נאמר דבר שלא כרונן. (ג) פי' עד תיבת אהרן הוא מאמר הכתוב שה' דיבר למשה ומתי דיבר, ומתיבת בקרבנות והלאה היא מאמר אשר דבר ה'. (ד) ויהיה פי' אות ב"ית של בקרבנות אע"פ שהיו קרובים, ופי' וא"י של וימותו אע"פ מהם וימותו אע"פ מהם. (ה) ולפי"ז פי' ב"ית של בקרבנות בשביל קרבנות, ופי' וא"י של וימותו ע"כ מתו, וא"כ הוא משה קטן מהם וככל בתוך האזרה, וגם לפי דרך זה מתיבת בקרבנות והלאה הוא חוקן הדיבור שאמר ה' למשה. (ו) דבריו הסתומים, שאמר וקדש בכבודי, ומשה לא ידע פירושו עד עתה. (ז) ופסוק זה נאמר קודם פסוק ויאמר משה אל אהרן הוא אשר וגו'. (ח) המיותר. (ט) כמו שאמרנו שמשא למעלה במדרגה מאהרן, ואם הכתוב לא אסרו מהיכי מימי לאסור, ובהחירו עומד. ודע שרבים מפרשי חורט כהנים לא אמרו קן, אלא גם למסקנת חורט כהנים יכול משה לבא בכל עת, וגברא אגברא קרמית. (י) קודם שזוה על אהרן שאל יבא בכל עת אל הקודש. (יא) וגם לדרך זה היא אזהרה למשה שלא יתקרב, אפילו בלא אש זרה, ואפילו רוצה למסור נפשו, וגם לדרך זה חוקן הדיבור אשר דיבר ה' למשה הוא מתיבת בקרבנות והלאה.

אור החיים

דקשה לפי זה היבט זה לומר אחרי מות שני בני
 אהרן אחר דבריו (וגו') או אחר אומרו וידבר.
 וראיתי בסוף הכרייתא דרבי אלעזר בן עזריה
 שגמר אומר וזה לשונו וזה ויתר מהכרחאון לכך
 נאמר ויאמר וגו' דבר אל אהרן שאמרתי לך (שמות
 ד' י"ד) הלא אהרן אחיך הלוי וראך ושמת בלבו, ואל
 יבא וגו' ואם זה הוא מה עכ"ל. לריך לדעת מנין
 מלא לומר שאמר לו ה' הלא וגו' וראך וגו'. והיה
 נראה שכוונה לו יתור חיבת אחיך, ולזה דרש
 אחיך שאמרתי לך הלא אהרן אחיך הלוי, והכוונה
 הוא כי יפחדו שלא יאירע לו כמו שאירע לבניו,
 והלך שממנו יתחייב אמר לו כל זה הוא ללד היותו
 אחיו אחוה נכונה וגאמנה"י, אלא שקשה כי
 בתורת כהנים דרש מאומרו אחיך לרבות בני אהרן
 וכמו שכתבתי למעלה, ואפשר דדרשין שניהם
 ודוחק. ונראה שכוונת המאמר הוא ממה שאנו
 רואים שבי' אומר למשה מה שריך שיאמר לאהרן
 שלא ימות בבניו, ומן הראוי היה לו לומר זה אחר
 ויאמר ה' דבר אל אהרן"י לא מקודם, לזה אמר כי
 לכיוונם ב' אחים הנעימים אובכים זה את זה
 כאומרו הלא אהרן אחיך הלוי ורמז לו (זכחים ק"ב)
 שיעול כוונה ולא הקפיד"י, גם אהרן בראותו
 אחיו הקטן יגדל ממנו ואף על פי כן שמת בלבו,
 אשר על כן הוא אומר למשה דבר הנוגע לאהרן,
 ונתכוין ה' בזה להיות כולם כאיש אחד, ואם נאמר
 שמה שדרש דבר אל אהרן שאמרתי לך הלא אהרן
 אחיך וגו' הוא דרשה בפני עצמה ואינה גמר דרשה
 שלפניה"י נראה כי אומרו ואל יבא בתוספת
 וא"י"י. ולפי פשט הכתוב נראה לומר כי באומרו
 ואל יבא בתוספת הוא"י ולא הספיק לו לומר אל
 יבא, לרמז שלא יוסף הוא לעבור עליו מה שעבר

אור בהיר

לא ע"ה דבר אל אהרן אחיך אחרי מות שני בניו, כי עיקר היריב מה שיאמר משה לאהרן לא מה שדיבר ה' אל משה. (לב) שגם
 הוא כשראה אותו שמת, ע"כ גם משה לא ימנע ממנו הטוב ויחזו. (לג) וכמו שהקשינו. (לד) כמו שדרשו ז"ל שראוי היה
 להיות לו ואהה להיות כהן ועל שפרנת לשליחיה יהיה להפק, ולא הקפיד משה רע"ה. (לה) ואין כוונתם לרחק קשיחטו שהל"ל
 אחרי מות אחר אומרו דבר. (לו) פי' א"ש הוא"י, מאחר שהם ב' דרשות הוא דבר נוסף. או אפשר שז"ל מאומרו, ופירושו: נראה
 לי שיש לח"ל לדרוש כן מאומרו ברוח"י וא"י. (לז) ה' לא יבא, ב' אס יבא ימות, ג' ימות כדרך שמתו בניו. (לח) זה מרמז
 ברוח וא"י של ואל יבא כנ"ל.

אשקא נוכריתא קדם יי ומיתו:
 ב ואמר יי קמשה מלל עם אהרן
 אהרן וקא יהי עגל בקר ערן
 קקודשא מניו קפרקתא קקדם

רש"י

(ג) ויאמר ה' אל משה דבר אל אהרן אחיך (ג) מאמר זה קיים והמשך ממאמר הקודם (וכן יש מי
 ואל יבא. שלא ימות"י כדרך שמתו בניו (ח"ס): שאומר שהל"ל עטות הוא ואין זה דיבור המתחיל חדש אלא
 מאמר אחד עם מה שלמעלה), גם רמזו בזה (לפי המדרש)
 למך את הוא"י של ואל יבא, כי מוקשה הוא, שבהחלת המאמר הל"ל דבר אל אהרן אחיך אל יבא בלל וא"י, ופירושו
 שהלא כבר אמרתי לך דיבור ראשון שני אהרן מתו בשביל שנתנו בלי רשות וזווי לזה אני אומר לך באמירה זו, ואל"י יבא
 שלא יוסף גם אהרן לעשות כן כדי שלא ימות (אורח"ח):

אור החיים

דמיון הרופא בג' שזרזו יותר מכולן:
 ב. ויאמר ה'. טעם לשון אמירה"י, ללד
 שהאזהרה בזה בתוקף שאם יבוא
 ימות כמו שדרש רבי אלעזר בן עזריה. לזה הודיעו
 כי אין זה אלא חיבת יתירה כדרך הרופא שמשחל
 לזרזו החולה לבל ימות, וכדמיון רבי אלעזר בן
 עזריה, והוא מה שרמז בלשון אמירה. או ירצה כי
 ה' גדל ורמז את משה שגם דיבור הנוגע לאהרן
 לבדו לא דיבר ה' עם אהרן אלא אל משה, והוא
 אומרו ויאמר ה' אל משה על דרך (תבוא כ"ו י"ח)
 וכן האמירך, ותמלא שאמר ז"ל (יש ת"כ) שאפילו
 במקום שאמר הכתוב וידבר ה' אל משה ואל אהרן
 הכוונה זו למשה שיאמר לאהרן, וזה לך האות
 שאפילו מלוא אהרן לא נאמר לאהרן, ואם היה ה'
 מדבר עם אהרן לא היה לריך לזווחו על ידי שליח:
 ואל יבא. אמר וא"י בתחילת דיבור, מלבד מה
 שכתבנו למעלה, נראה עוד לומר כי ללד
 שקדם משה ואמר לאהרן ביום ה' למשיחתו (לעיל
 ט' ז') קרב אל המזבח ועשה וגו' משמעות הדברים
 יגידו כי למזבח יקרב ולא לפנים מן המזבח, ואמרו

אור בהיר

פ"י שיהיה מקום אחר שאמר וידבר. (כ) ומה יהיה חקר מן הכתוב אם יאמר ואל יבא אל הקודש. (כא) ואלו אמר לא
 בכל עת יבא, שאם תאמר בכל שום עת לא יבא, הוא סתירה במה שאמר בואת יבא וגו'. (כב) הלא יותר טוב היה אם יאמר בואת
 יבא ולא חזן ממנו. (כג) והוא בכלל מיותר, שהל"ל אל יבא כי אס בואת. (כד) ולפי דרוש זה פי' בכל עת ממש בכל שום
 עת. (כה) פי' וכוון כל השנה שהיא חיבת אל הקודש הוא מאוחר בכתוב מהוא"י, וא"כ איך אנו אומרים וא"י מוסף, ופירושו של
 הדברים הוא, שאם לא יאמר הכתוב חיבת מיותרת אל הקודש, היינו אומרים שפי' בכל עת הוא חזן מיותר"י, והייחוד מלמדנו לומר

הַכִּפֶּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָאָרֶץ וְלֹא יָמוּת בִּי
בְּעֵן אֲרָאָה עַל־הַכִּפֶּרֶת: ג בְּזֹאת יָבֵא
אֶהְרֵן אֱלֹהֵי־קֹדֶשׁ בְּפֶר בְּיַבְקֶר

כַּפֶּרֶת דִּי עַל אֶרֶץ וְלֹא יָמוּת
אֲרִי בְּעֵנָא אֲנָא מִתְנַלִּי עַל בֵּית
כַּפֶּרֶת: ג בְּזֹאת יְהִי עַל־ אֶהְרֵן
קְדוֹשָׁא בְּתוֹר בְּר תוֹרִי

לקט בהיר

רש"י

(ד) ר"ל הכוונה הוא הדיוק שילא מן הכתוב, ואין כוונתו מה שאמר בפירוש שאלא לא נאל לא ימות, כי פשיטא הוא, ומהיכי מימי ימות (ג"א), ועוד יש כוונה בדברי רבינו ממה שמשנה לשונו ולא אמר כשאר מקומות אבל אם יבא ימות לשון עמיד, אלא אמר אם נאל הוא מת לשון הווה, לפי שאין זו מיסה בידי שמים כמו בשאר מקומות כגון מחוסר נגדים, שאלא יבא זמן תשלום פורענותו (לא עמה) ימות, ויכול לפעמים לבטל עונשו בתשובה כראוי או בפדיון או בסיפורין וכדומה, אבל מיסה זו מיסה פתאומית טיף ומיד כמו שהיה נגדד ואזי הוא, וכמו שהובא מעשה ביומא ע"פ (נח"י), עוד אשמעינן שאין זו הנטחה שבזכות שמירת המלוה לא ימות עולמית (ב"ב): (ה) תיקן כאן רבינו ד' דברים, (א) אין הדגוש מונע על מיסת בענן לומר בעבור "שבענן" אני נראה שם לזה לא יבא, אדרבה, זה היה נותן טעם להפך שיכול לבא שאין שכינתו בהתגלות כל כך רק בענן, אלא נדגש מיסת אראה, לומר שמה שנראה שם הענן אין זה כמו שאר עננים אלא אינו כבדדי כביכול שם בענן זה, (ב) הגם שמיסת אראה הוא לשון עמיד נאל העמיד במקום הוה כמשפטו כנמה מקומות ופירושו תמיד אינו נראה, (ג) אות ב"ת של בענן אין פירושו בתוכו, שאין הגשמי הכיל את הרוחני ואין לרוחני מקום מוגבל, אלא פירושו "עם", כלומר כשעמוד הענן שם זה סימן שאני שם, (ד) אמר "ענני" ענן שלי לאפוקי ממדרשו שפירושו בענן עננו של קטורת שיעשה אהרן, ומה שאמר שלא "ירגיל" זה פירושו של בכל עת (רא"ם), ולפי שכל זה דומק הוא, שלא היה לו לומר בכלל מיסת בענן ולא היינו צריכים לכל זאת, לזה הביא המדרש (ג"א): (ו) ולא בשאר ימות השנה אפילו בענן (וכמו שמבאר דביבור הסמך) ולא ביה"כ בלא ענן, ולפי מדרש זה מיסת "כי" אינו נתינת טעם, אלא הוא "אלא", והוא אחד משמושי כי שפירושו "רק", גם לפי דרוש זה אין פ"י מיסת אראה כמשמעו, שהלא אסור לו לראות (ולזה הוא מתחשך בקטורת), אלא פירושו יכול הוא לבוא ומלוה הוא לבא, וגם בזה לרין תיקון, שאין הפ"י שנשעט שיבא יבא עם ענן הקטורת, חס מלהכיר, שזו דעת האדוקים לתקן מבחוק, אלא פירושו כשמוכן ועומד הוא לעשות ענן הקטורת או בהכנה זו יבא (רא"ם): (ז) אין דרכו של רבינו להביא גמטריאות, אלא דקשה לו לשון בואת, ולא אמר באלו, ועל קושיא זו אפשר לומר שטיף על העבודה כלומר בעבודה ובהכנה זאת, אבל בכלל מיותר הוא ההקדמה הזאת, הלא אמר הכתוב בפרטות בפר בן

אור החיים

הארכתי בזכות הדברים:
כי בענן אראה"י. פירוש לנד שקדם הכתוב ואמר (ע"כ"ג) וירא כבוד ה', הודיע כי לא בחינה זו לבד היא הנמלאת בפנים אלא בחינה גדולה אור עליון, כי גבוה מעל גבוה שומר, והוא אומרו אראה"י) על הכפורה:

אור בהיר

שפי בכל עת אפי' ביה"כ עמנו. (מו) ומה נפקא לן אש בענן אש לא בענן. (מו) ואינו נאל להדגיש מיסת בענן, אלא מיסת אראה, כלומר מה שאהם רואים הענן שכן שם הוא מדריגה הגדולה.

לְחַטָּאת וְאֵיל לְעֹלָה: ד בְּתַנְת־בְּד
קֹדֶשׁ יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵי־בֵד יִהְיוּ עַל־בְּשָׂרוֹ

לְחַטָּאת וְדָבָר לְעֹלָתָא: ד בְּתוֹנָא
דְּבוּצָא קוֹדְשָׁא יִלְבָּשׁ וּמְכַנְסֵין
דְּבוּז יִהְיוּ עַל בְּפָרָה וּבְהִמְנָא

רש"י

לקט בהיר

ציוה"כ, כמו שמפורש בסוף הפרשה" (כ"ט) צדש השביעי בעשור לחדש" (ד) בתונת בד וגו'. מגיד שאינו משמש לפניו בשמונה נגדים" שהוא משמש צדש בחוק, שיש צדש וצב, לפי שאין קטיוגור נעשה סניגור" (כ"ט) (כ"ט) (כ"ט), אלא בד' ככהן הדיוט וכוון של צוק" (כ"ט) קדש ילבש. שיהיו משל הקדש" (כ"ט):

וגו', לזה הביא רמז זה, שפירושו בוא"ת פעמים יבא אהרן והכתוב לא רמז כאן בית שני, שהלא אמר אל פני הכפורה וכפורה לא היה צבית שני (מהרי"א), ועוד שהרמז אומר מ"י שנה רלופין בלי הפסק, אבל אחר ההפסק אה"י שיהיה עוד ומה לא דיבר (ב"ב), אבל אזהרת שלא יבא פשיטא שלא אימעט צבית שני מגימטריא של בואת, שאין זה פשט הכתוב או דרוש, וכבר למדו חז"ל בת"כ מיתור אומרו אל הקודש שהוא הדין צבית שני (רא"ם), ח"ל המדרש: הכתוב מבשרו שהוא (אהרן) חי מ"י שנים וכי תעלה על דעתך שאהרן חי מ"י שנים, אלא מקדש ראשון ע"י שמשמו בו באלמונה שמשו בו י"מ כהנים הוא וכוון ע"ל, ור"ל שכל אלו כהנים גדולים נקראים בשם אהרן שהיו תלמידיו ותלמידיו ודומיו לו בצדקות ובאלמונה (מ"ל): (ח) והגם שבת"כ למדו חז"ל זאת מיתור אומרו בכל עת, שאפילו ביה"כ לא יבא פעם שני, ומאומרו אל הקדש למדו שאר ימות השנה, הם למדו זאת לומר שעובר בלאו מה שלא נשמע מפסוק בעשור לחודש, אבל רבינו אין כוונתו כאן ללמד הלכות, אלא להשמיע פשט הכתוב שאומרו בואת יבא אין פירושו בכל פעם שירצה, ועל זה מביא ראהי מכתוב מפורש (ג"א), והגם שכבר אמר זאת רבינו במאמר הקודם כי אש בענן הקטורת "ביום הכפורים" לא די לו בזה, ששם אפשר לטעות שהמדובר מענן הקטורת, אבל בפר בן בקר וגו' יכול ליכנס בכל עת (רא"ם): (ט) וכתיב שם בפסוק ל"ד אחת בשנה: (י) שאין לומר שהכתוב מנא ושייר, שא"כ מאי למימרא, הלא ידענו שכל כהן חייב בצנדים אלו, אלא ודאי למעוטי נא שדוקא ד' אלו (ג"א): (יא) פי' קטיוגור מלין רע, סניגור מלין טוב, ומשל הוא זה, שמי שכבר הלך וקטרג על חבירו למלך שמתא כנגדו שוב אינו יכול לילך וללמד עליו זכות, שהלא בעצמו העיד שאין לו זכות ממה שקטרג עליו, והנמשל שהנגדים בעצמם מכפרין, כלומר אומרים להקב"ה שיכפר ולומדים זכות, והוא שבבעל נעשה ממש כבר נאל לפני הקב"ה להראות תעאם של כלל ישראל שוב אינו פור ומגיד, והענן של עגל בכלל כבר מתקן ומכפר, ובפרט לגבי אהרן, אבל מתמת שעדיין רישומו ניכר לא יעשה בזה עבודת פנים של יוה"כ שתכליתו ומטרתו ללבן עוונותיהם של ישראל לגמרי כשגו, וכן שופר של ר"ה לא יבא מפרה לפי שהוא לזכרון ולהשמיק הקטיוגור, משא"כ שאר העבודות, ומה שמביא לפניו ממש פר יוה"כ להוות (ופר הוא עגל) אין קפידא, מאחר שעשה דם שמו ולא פר (גמרי'): (יב) כן תרגם אונקלוס על מיסת שש ועל מיסת בד, ולא סגי לרבינו לומר ככהן הדיוט והוסיף לומר וכוון של דבוק, לפי שאינו ממש ככהן הדיוט שהאצנטיים שלהם היה בו גם צמר (מ"ל), והש"ת אינו יודע מאי קאמר: (יג) זה פ"י מיסת קדש בכל מקום, דבר המופרש ומובדל ומיוחד לאיזה טורף, וכאן מיוחד ומוקדש הוא לטורף נכסי גבוה, כלומר לרין לקנות אותו ממשות הקדש, ולרין הכתוב לומר זאת, הגם שכן הוא בכלל בגדי כהונה, לפי שהפר של אהרן נאל ממנון עמנו של כהן גדול, אמר שאינו כן בצנדים (ג"א), ואם רצה להוסיף מוסיף משלו (גמרי'), ואמר רש"י "יהיו"

אור החיים

עליהם אחת בשנה, ויאל האל לעמו לעשות החוקים
האמורים שיכניסו אהרן בפר וגו' כחנת בד קודש
וגו' ודרשו ז"ל (ת"כ) משל קודש שהיא תרומת
הלשכה, וכפי זה יתחייב הכתוב להזכיר שם המלוה

אור בהיר

(מח) פי' שעד עמה דהייט פסוק ב' היה לרין משה לומר רק לאהרן לטוב, ולומר אליו בלשון זה אל "מבוא" אל וגו' ואין לרין להזיח מיסת אהרן מפיו, משא"כ פסוק ג' שהוא לכל ישראל לרין להזיח מיסת אהרן מפיו ולומר בזה הלשון בואת יבא אהרן וגו'.

ובזה יוצן (כב) אחרי מות שני, רצה לומר לפי שלא היו צאחדות זה גרם שיהי' אחרי מות זה גרם ירידה הנקרא מיתה וק"ל.

מוסר צ' נלמד מן צ"י וגו' דטוע (תיקו"ז פו: ח' ג') כי נלח והוד נקראים בני וכו', וכאשר יש סמכין לאורייתא אזי כל אחד חי וקיים, כמו ציפסכר וזולן שזה הלליח צחורחו וזה צסחורחו.

ובאשר צארתי (בא ע' ג"ב) פירוש הש"ס (כג) דברכות (ג:) עמד ישראל צריכין פרנסה, והשיב יתפרנסו זה מזה וכו' יעו"ש.

ונודע (תיקו"ז קלו: ת' ע') כי נדב ואציהו הם סוד נלח והוד שנקראו תמכין לאורייתא, וצזח יוצן אחרי מות שני בני אהרן, שהיו חרי פלגי גופא נחלקין לשנים מה שהיו

נועם לתולדות

בבחינת וימותו שירדו ממדריגתן גם הת"ח וגם העושר, וכשנתרפא מצלעתו והי' שוב תמכי דאורייתא אז זרחה גם לו השמש להשפיע גם לו טובה וברכה, ומתורץ תיבת "בני".

(כח) ארבעה נכנסו לפרדס, ר' עקיבא, בן עזאי, בן זומא, ואלישע אחר, בן עזאי הציץ ומת, בן זומא הציץ ונפגע, ר"ע נכנס בשלו' ויצא בשלו', וכתב מהרש"א בן עזאי הציץ ומת הכוונה שדבקה נפשו באהבה רבה בהבוי"ת, ועל ידי זה נפרדה הנפש מהגוף ומת, וזהו הציץ ומת, ור"ע נכנס בשלו', הכוונה שלא הלך רק עד הגבול ששכל אנושי יוכל להגיע, ושם עמד ולא הרס לעלות, ולכן יצא בשלו', ומתורץ אומרו בקרבתם וימותו.

(כד) ויזרח לו השמש, דרשו חז"ל שזרחה לרפאותו מצלעתו, ולדרכנו הכוונה דעל ויגע בכף יריכו דרשו בזה"ק אלו תמכין דאורייתא, שבתחלה הי' צולע על ירכו היינו שלא תמכו בהת"ח, והיו

ור' עקיבא כשהגיע לגבול ששכל אנושי חי אפשר להגיע אליו עמד ולא הרס לעלות למעלה וכו' יעו"ש.

ובזה יוצן בקרבתם לפני ה', בדציקות נפשם עד שפרדו מהגוף לכך וימותו וק"ל.

עוד יש לומר דכתב רמ"א בספרו מחיר יין במגלת אסתר (טו) עיני המן שאמר לפשות עץ גבוה חמשים אמה, שהוא עץ יר כרע עד מרדכי שילך למעלה ממדריגתו כדי שיפול למטה עד הכתוס, וזהו (תורה"ל אהבת ה' פ"ו) ריבוי השמן גורם הכיבוי וכו', וזה שנאמר בקרבתם לפני ה' וימותו, שגרם ירידה הנקרא מיתה וק"ל.

עוד יש לומר בקרבתם לפני ה', שהחורב מרשע צמ"ע פנים עהור ועמא, כי שמעתי ממורי כמו שיש אצות בקדושה כך יש צמרכב עמאח וכו' והוא הדין לאינן.

ודע שכחז הרב צעלנח אפרים דף נ"ח (מ' רכט) ציאר הש"ס דעירובין (גג:) ר' יהושע בן חנינא (כו) שלחו חינוק שהורה לו שני דרכים, אחד קצרה וארוכה, ואחד ארוכה וקצרה, ציקש לילך בקצרה וארוכה, כיון שהגיע לעיר היו מקיפות גנות ופרדסין וחזרתי לאחורי וכו', כי יש צ' דרכים לפני אדם צעל צחירה.

אחד קצרה וארוכה, הוא דרך הרשעים שחחלתן שלוח שרעה להם כאלו קרוב ה' להם, אמנם סופן יסורין ורצ הדרך צינס לצינ ח-להיכס.

ודרך צ' הוא דרך הצדיקים מוחלפת השיעה, שחחלתן יסורין ונראה כאלו רחוק ה' מהם, וסופן שלוח וקצרה להם הדרך אשר יעלו אל ה', וזהו ששאל לילד מסכן ומחס צאחה דרך לעיר אשר ה' שמה, ומחלחל ציקש לילך בקצרה וארוכה, כי חמדח

נועם לתולדות

לו התינוק הלא אמרתי לך דדרך הזה קצרה אבל הוא ארוכה דלא תוכל לכנוס רק בדרך אשר הוא ארוכה אבל קצרה דתוכל להגיע.

(כח) שאל לילד, הכוונה ששאל את היצ"ט שנקרא ילד מסכן וחכם באיזה דרך לילך, וביקש לילך בדרך קצרה וארוכה, דתאוות זה העולם נראה לעינים ככתוב וכי תאוה היא לעינים, היינו דהתאוה הוא דבר הנראה לעינים, ורואין בחוש הנאות עולם הזה, אבל כשבחר בזה הדרך אז כשרצה ליכנס לעיר אשר ה' שמה הקיפו אותו גנות ופרדיסין, היינו הפרדיסין ותענוגי עולם הזה הפסיקו בינו להקדושה, וחזרו לאחוריו שעשה תשובה על שהלך אחר יצרו.

עולם הזה נראין לעין בגשמי מיד לשעמו, מה שאין כן עולם הבא (ישעי' סד) עין לא ראתה, וצורה נחפחה חוב שאמרה (בראשית ג) וכי תאווה הוא לעינים וכו', וכיון שצא לעיר הפסיקו גיחה ופרדסים, והוא משל לכל חענוגי עולם הזה שהם מצדילין זינו לצין העיר אשר ה' שמה, וחזרתי לאחורי בחשוכה להיות עיני פקוחות על דרכי, לבלתי היות מן הכחות הטופים כי דרכיו ישרים צעיינו וכו' יעו"ש, וצא יוצן (כט) בקרבנס לפני ה', שסברו שהם קרובים לפני ה' לכך וימותו, כי הדרך ארוכה וקלרה הוא הכנון לפני ה' וק"ל.

* * *

זון א. ברש"י אחרי מוח שני בני אהרן מה תלמוד לומר, ה' ר' אלעזר מושלו משל לחולה שנכנס אלנו רופא אמר אל תאכל וכו' צא אחר ואמר לו אל תאכל זונן שלא תמות כדרך שמת פלוני, זה זרצו יותר מהראשון לכך נאמר וכו'.

נועם לתולדות

(כט) בקרבנס לפני ה' וימותו, הכוונה כמה שחשבו שהם קרובים אל ה' כשהלכו בדרך הקצרה לכך וימותו, שירדו ממדריגתם, דהנכון הוא לילך בהדרך אשר היא ארוכה וקצרה, היינו תחלתן יסורין וסופן שלוה, ומעתה אומרו וימותו אינו ענין למאמר אחרי מות ואינו כפל.

(ל) אחז"ל דאם נכנס בקטורת שחסר בה אחד מהסממנין חייב מיתה, והקשו בש"ס הא חייב ממילא לפי דאם חסר מהסממנין הרי נחשב שלא הקריב, ואם כן ה' הביאה לפני ולפנים ריקנית ושלא לצורך, ותרצו דהי' שוגג ולא ידע דאסור

ויש להקשות דכאן צפסוק משמע שמתו על הקריבה לפני ולפנים וכדעת ר' יוחי הגלילי צש"ס (ילקו"ש ח"א רמו תקעא), אם כן קשה מהא דתיאח צמסכת יומא דף ל"ג כי צענו ארחה על הכפרה, (ו) מלמד שצריך מעלה עשו, הא אם חסר אחת מכל הסממנין חייב מיתה שנאמר וגו', וחפוק לי' משום ציאה ריקנית דאם חסר מעלה עשו הוא ציאה שלא לצורך וכתיב ואל יצא צכל עת, ומשני הכי צמאי עסקינן דשגג צביאה וכאזד אהקטרה, ופירש רש"י דשגג ולא ידע שיש ציסור לצא לפנים צלל הקטרה ציום הכיפורים וליכא מיתה, וכאזד צהקטרה וכו', ואם כן קשה למה נענשו בני אהרן על הקריבה לפנים דהו שוגגין דהפרשה נאמרה לאחר מוחס ואין להם דין מיתה שלא ידעו משום אזהרה על קריבה, ועוד קשה דודאי אין המשל דומה לנמשל, (לא) צשלמח אי אמרה דנאמרה קודם מוחס איזה אזהרה אך לא צעונש מיתה, ועכשיו נאמרה אזהרה

ליכנס שלא לצורך ורק בהקטרה הי' מזיד שחיסר במזיד אחד מהסממנין, ולכן אינו חייב משום הביאה ריקנית, וחייב רק משום שחיסר הסממנין, הרי דאם הוא שוגג בביאה אינו חייב מיתה משום ביאה ריקנית, וכאן לא מצינו עד עכשיו אזהרה שלא יבוא ביאה ריקנית לפני ולפנים, ואם כן למה נענשו ומתו נדב ואביהו בשביל ביאה ריקנית הרי היו שוגגין.

(לא) בהמשל היו שני רופאים, אחד זירד אותו שלא יאכל ואחד זירד אותו שלא יאכל כדי שלא ימות, וכאן לא מצינו שני מיני אזהרות, ואין המשל דומה לנמשל.

צמיחה אחי שפיר שדומה למשל ממש מה שאין כן בשתא וכו'.

וגראה לי דקושיא זו יחי' חירון על קושיא ראשונה, דשם אחר זה אמר ר' אליעזר תיחא ולא ימות הוא עונש, כי צענו ארחה הוא אזהרה, שאם חסר מעלה עשו הוא צאזכרה משום ציאה ריקנית, יכול דשניכס נאמרה קודם מיתה בני אהרן תלמוד לומר אחרי מוח שני בני אהרן, יכול יכה שניהן אמורין אחר מיתה בני אהרן, תלמוד לומר כי צענו ארחה, ועדיין לא נראה, ופירש רש"י ארחה לעמיד משמע וציוס שמתו כבר נראה וכו', הא כיצד אזהרה קודם מיתה, עונש אחר מיתה וכו'.

ובזה יוצן (נג) דקשה לרש"י דאמר בקרבנס לפני ה' וימותו, הרי אין להם משפט מוח על הקריבה שהיו שוגגין, דעכשיו הוא שנחחדשה הכלכה וצחייהו לא נאמרה שום אזהרה, לזה פירש רש"י ה' ר' אלעזר מושלו משל לחולה וכו', קשה הא אינו דומה לנמשל, ולריך לומר שודאי דומה ממש וכו' אליעזר צש"ס המכר לעיל דהי' אזהרה קודם מוחס, אך לא צמיחה ומוכה מארחה וגו', ועכשיו נאמרה אזהרה צמיחה אם כן זה זרצו יותר מהראשון, ואחי שפיר

(לב) רשיו"ל בא לתרץ למה נתחייבו מיתה הלא לא מצינו התראה ואזהרה קודם שנכנסו, לכן מביא המשל לרופא ראשון ושני, שהשני זירזו יותר מהראשון ואמר לו שלא ימות כדרך שמת פלוני, ומהמשל תדע שהי' אזהרה גם קודם שנכנסו רק לא נאמר שהעונש הוא מיתה, וכמו שהוכיחו בש"ס

שלא היו שוגגין וק"ל ונכון הוא לפי עניות דעתי.

* * *
זון ב-ג. מצודה לא חפשה ואל יצא צכל עת אל הקודש,
מצודה צאח יצוא אהרן אל הקודש וגו', ואנצ יצואר כל המשך הפסוקים, ונעורר איזה ספיקות.

7 א' ציח שני"י מיוחר דהוי לי' למימר צקינור → אחרי מוח בני אהרן וגו'.

ב' כפל אחרי מוח וגו' וימותו.
ג' בקרבנס וגו' צהקריבס הוי לי' למימר ושאר הספיקות.

והוא כי זכרנו לעיל (ויצא ע' רפ"ו) מדריגות שונות (תגיגה יד:) ד' שנכנסו לפרדס וכו', וצן עזאי שמת צדציקה וחשיקה כאמור, מכל מקום גדולה מעלת ר' עקיבא שנכנס וילא צשלום, ולריך עטמח למה יגדל מעלת ר' עקיבא על צן עזאי שמת צנשיקה ודציקוח רוחו שהוא עיקר חכלית ושלמות כוודע להצאים צסוד ה'.

איברא נראה דשפיר גדולה מעלת ר' עקיבא על זולתו, (נג) כי עיקר

נועם לתולדות

מהכתוב בענן אראה לשון עתיד, שהאזהרה הי' קודם שנכנסו נדב ואביהו, ולא היו שוגגים רק דלא היתה אזהרה שהעונש הוא מיתה, ואחר מוח בני אהרן בא אזהרה שני' שהעונש הוא מיתה, ומעתה הוא דומה ממש להמשל.
(לג) תכלית ושלמות האדם בזה העולם

חכמים ושלמות האדם שנברא בחומר ולורכ כדו שיכניע ויעשה מן חומר לורכ צפרע וכלל, צפרע היינו שיקדש האדם את גופו עד שיעשה מן החומר לורכ, ואחר שיקדש וקידש את עצמו צפרע יקדש ויקשט את אחרים, כמוני עם שהם החומר העפל אל שלומי אמוני ישראל שהם האורכ, ומעלה את המדריגה התחתונה אל העליונה, (לד) וזה שנאמר (שה"ש א) משכני אחרין נרוכה, שנמשך מדריגה תחתונה שהיא החומר אל המושך להעלותה במעלה עליונה למדריגה האורכ.

וזה שאמרו (לכ) כי ר' עקיבא נכנס בשלום וילא בשלום, והוא על דרך (במדבר כה) כגני נתן לו צריחי שלום, שהוא פנחס זכ

נועם לתולדות

הוא לעשות צורה מהחומר שלו, והוא בפרט בהארם בעצמו ואחר כך צריך לעשות זאת גם בהכלל, היינו להפוך ההמונים לבחינת צורה, ובן עזאי שמת בנושיקה נפרדה הנשמה שלו מהגוף והגוף לא נשלם, נמצא שלא הגיע לתכלית השלימות של הגוף להפוך החומר לצורה, לא כן ר' עקיבא קידש והשלים את גופו, והפך אותה לבחינת צורה, ואחר כך הוסיף לפעול גם עם אחרים להפוך אותם לצורה, ולכן מעלתו יותר גדולה ממדריגת בן עזאי.

(לד) משכני אחרין נרוצה, הכוונה שהחומר שהוא במדריגה תחתונה נמשך אחר הצורה המושך אותה להעלותה למדריגת צורה.

(לה) אחז"ל ר"ע נכנס "בשלום" ויצא בשלום, הכוונה על דרך שנאמר בפנחס הנני נתן לו את בריתי שלו, אשר כידוע פנחס

אליהו החומר והאורה ששייכים חיים וקיימים, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל כי שלום הוא חיים ולחיים כדאיתא (מלאכי ב) צריחי היתה אתו החיים והשלום.

והטעם שנקרא החיים שלום (לז) ציאר הכרז האלשיך צפרעה פנחס (כה"ב). על דרך (ויקרא כו) לא תגעל נפשי אתכם, על פי מדרש שוחר טוב (פס"ב) (תהלים ק"ג) כל הנשמה תהלל י' יעו"ש.

וכמו שכתב הרמב"ן צפרעה אחרי (לז) על פסוק (ויקרא יח) אשר יעשה אותם וחי בהם וכו', כי יש מי שרוצה שיחי' חיי עולם כזה, ויש שרוצה חיי עולם כזה, ויש חיי

הגוף עם הנשמה כמו חנוך ואליהו, ולכל אחד ניתן לפי בחירתו ודביקותו יעו"ש, וזה כי מעלת ר' עקיבא שנכנס בשלום וכו', מה שאין כן בן עזאי שגפרד הנשמה מן הגוף, והנשמה נשלמה על זד היותר טוב מה שאין כן הגוף.

ובזה יובן וידבר ה' אל משה אחרי מות שני בני אהרן, שהמיתב ה' בחינת שני, (לח) ולא לומר מה שהיו שנים בגופות מחולקות, ובקרבנם לפני ה', שגפרדו הנשמות מהגוף לידבק צפרעה חזרו ונעשו אחדות אחד שגדבקו באחדות האמיתי כמו מיתת בן עזאי, לכן וימותו ואחי שפיר והבן כי קצתי ודי למציון.

מז ב-ג. מצודה ואל יצא בכל עת אל הקדש, צאח יצא אהרן אל הקודש

וכו', והוא כי מצואר צפסוק (ויקרא ה) אשר נשיא ימנע לאשמת העם (לז) והאלשיך פירש יעו"ש.

ולעניינות דעתי נראה (מ) על דרך שכתבתי (יתרו ע' רנ"ט) פירוש הש"ס (ר"ה

כט.) כל שאינו מחויב צדבר אינו מוילא הרצים ידי חובתו וכו', והוא על דרך הירושלמי (תענית פ"ב ה"ז) שמואל הנביא לבש חלוקן של ישראל ואמר חטאתי כמזכר (מח) במשל השר ששינה לבשו וכו', והוא כי אשמת העם שבמזיד גורם לראשי הדור חטא שגג כדי שיהי' לו אחי חיבור עמהם להעלותו.

וכמו שכתבתי (תצא ע' רס"ו ועוד) (שבת סד.) ויקלף משה וגו' שמה חזרתם לפעור וכו', (מז) כי הכועס כאלו עובד עבודה זרה, ויזכר יש לו מקום חפיכה לשון צחוכה לתקן

נועם לתולדות

ליכנס חי בגן עדן, והתורה ניתנה שיהי' לכל אחד בחירה במובן החיות של וחי בהם.

(מא) לבש שמואל חלוקן של ישראל ואמר חטאנו, שכלל עצמו עמהם, היינו ששמואל נכשל גם כן באיזה שוגג, והוא משל לבן מלך שנתערב בין הכפריים ולא רצה לחזור לבית אביו אז שינה שר אחד את בגדיו למלבוש כפרי, ועל ידי זה נתקרב לבן המלך ועלה בידו להחזירו לבית אביו, כן הענין בהמכשול של מנהיגי ישראל, שהוא לאשמת העם שיוכלו להתקרב אל העם ולהעלותו.

(מב) משה קצף על פקודי החיל וגו', ואחז"ל שאמר להם שמא חזרתם לפעור, לכאורה למה חשד אותם בעון ע"ז, רק לפי

על כחן המשיח יחטא לאשמת העם, הכוונה דלפי שלא מיחה בהעם על אשמתם זאת גרמה לו שגם הוא יחטא.(אלשיך) (מ) אשמת העם גרמה שיסתבב חטא

שעל ידי מעשה פנחס היה מספר למתים, ואלמלא זה גם את הכל היה מכלה ח"ו. עוד אפשר אומרו השיב את חמתי כו'. לומר כל יעלה על לב איש לומר כי כל מעשה פנחס לא היה רק שהרג אחד מכלל מרובים שהיו חייבים מיתה בעת ההיא, כי במיתתו לא נפטרו השאר. באופן לא יגדל שכרו יותר מכו"ד או שלוחיו, הממיתים אחד מבני תמותה העוברים על דת משה וישראל. לזה אמר, אל תאמר פנחס כו' המית או הכה את הרשע, כי בזה לא יזוגם עניינו כאשר יאות. אך גרר מעשהו והראוי לומר הוא השיב את חמתי כו', שהוא דבר גדול להשיב חמתו יתברך.

ושמא תאמר למה יערך בערך הגדול הזה מכל שאר ההורגים את חייבי מיתה, לזה אמר בקנאו את קנאתי בתוכם. שהוא על אשר קדש שמי ברבים ונקדשתי בתוך בני ישראל. ומה גם למה שאמרו ז"ל (במדבר רבה כ כג) שלא נברכו ישראל לפעור רק ויצמד ישראל. שהיו קרובים לעבודה זרה כקורבת הצמידים על ידי האשה כי נרפיה הם. באופן שעיקר העון היה חלול ה' אשר חללו בפרסום. ולעומת זה בא פנחס ויקנא בתוכם, שקדש ה' ברבים. על כן ראוי יתייחס לאהרן הכהן ויכהו גם הוא. ועוד שלא כליתי כו', והוא, כאשר נדקדק אומרו (בקנאתי) [את קנאתי] שיראה מיותר. אך הוא לומר, שקרה לו יתברך עם פנחס כמלך שכעס על בני ביתו וחמתו בערה בו, ויקח רומח בידו והתחיל להרוג בהם. ויקם אחד מהעומדים לפניו וחרכו שלופה בידו ויהרוג אחד ממכעסי המלך. ובראות המלך כי יש חש על כבודו ונוקם נקמתו השיב ידו מבלע. וחמת המלך שככה בראות שיש חולה מהם על כבודו, ותופס אומנות נקמתו מידו. וכשון חמתו אומר די לצרה ומתפייס באחד שהכה אוהבו. ואז בשוב חמת המלך אומר, הנה שנים הנה טובותיו של אוהבי הלזה. אחד, אשר השיב חמתי. שנית, כי לו הניח הנקמה בידו לא הייתי מתפייס עד כלות כל בני ביתי, אף הבלתי חוטאים וכל אשר בידם למחות ולא מיוח, ולא היה נשאר מהם מאומה. ועתה בתופסו אומנותי הרוחתי שנשארו בחיים כל בני ביתי. וזה הדבר בעצמו היה בזה. כי הקב"ה התחיל בקנאתו לנקום נקם. וכאשר חש על כבודו יתברך פנחס, אז שב חמתו יתברך

ממנו, וישב ידו ותעצר המגפה. נמצא, עשה תועליות והזכירן הוא יתברך. אחת, השיב חמתי. שנית, שקנא את קנאתי ונטל אומני מירי. והוא התועלת שהיה בתוכם שנשארה. וגדולה תועלתו, כי לא הניחני בקנאתי שאנקום הנקם בעצמי, כי הייתי מכלה חמתי וזהו ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי אלא מעשהו. ואמרנו שהקדוש ברוך הוא הביט רק אל הקנאה. והנה מהשנים עשר לא הזכיר הכתוב רק אחד שדקר את ה' בערותיהם, ומה זה היה שלא החשיב את זה. אמנם יתכן, למה שעל ידי זה נצולו שם שמעון, שקשה לינצל מבעלי בחירה, כי כמה אלפים נצבים עליו להרוג. ואמרו כי הוזהר (ח"ג דף ריו ע"א) שמאימתם ה' נשמתו ונזדווגו לה נפשות נדב ואביהוא נפשו עמה. והנה לולא זה לא היה ניצול. כי אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין פב ב) שלא יחזו ליכנס, רק על אומרו לבני שמעון שגם נכנס לעשות צרכו. ואמרו (במדבר רבה כ שעל שלא יאמרו שגם הוא עשה כמעשה ה' אנה לידו יכס במכושיהם למען יראו עודם בפעולתם כאשר בהכנסו אליהם ולכן טפס שזו עמדה לו להשתיקם שלא ימיתוהו. לא יאמרו אולי עשית כאשר דברת בפניך לעשות צרכך נכנסת, על כן הזכיר הכתוב כי זה מיתר הנסים. ויתכן זה רמו המסורה, אמר אשר הוכה, ולא אמר אשר הכה פנחס, כאלו הוכה מאליו. שהוא על הנסים שעשה שלולא זה לא בא אל הפועל. והוא שפירש הכתוב השני, לומר, מה שנאמר אשר הוכה אילו היה מאליו, הוא על כי הנה הוכה עשב על ידי שנים עשר נסים שעשה לו הוא יתברך. כי הוכה כעשב בקלות נמרץ, כמכה עשב מעשבי הארץ. כי לא בחיל ולא בכח עשה, רק כמכה עשב. כי הכל עשה ה' בשנים עשר נסיו. ואף על פי כן וייבש לבו, כמו שאמרו בספר הוזהר שפרחה נשמתו מפחד גואלי הדרם. לכן תיקן ה' שהוכה אפרים, שהוכה במקום חפיה ורביה. ולכן שרשם יבש, ששורש זמדי כן סלוא שהוא שבט שמעון יבש מלקום עליו, על ידי ראותו כי לא עשה מעשה זמרי כאשר נכתבו, כי זה היה העיקר.

כתב קנאה כנגד קנאה, וזהו ולא כליתי ז' כן אמר הנני נתן לך את בריתי שלום → (כה יב).

כנגד מה שפרסם וקדש שמי ברבים, גם אתה אמור והודע אשר החזקתי לו טובה. וגם טוב שכרו. והנה אמרו רבותינו ז"ל (ילקוט רמו תשעא) כי שלום זה הוא חיים נצחיים, כד"א בריתי היתה אתה החיים והשלום. והנה ראוי לשם לב למה יקרא לחיים, שלום. ואין הוא מתייחס אל פעולתו. אך הוא, כי הוא יתברך פרע לו מדה כנגד מדה. אתה שמת שלום בין ישראל לאביהם שבשמים והיית את כל בריתי שלום, שיהיו לך חיים של שלום.

ולבא אל הענין נזכיר מאמרם ז"ל מבואר אצלינו במקום אחר. והוא במדרש (שחרו טוב) (ילקוט תהלים רמו תתפט) על פסוק כל הנשמה תהלל יה. וז"ל: נפשו של אדם עולה ויורדת תמיד ומבקשת לצאת ממנו, אלא שרואה את הקב"ה שכל הארץ מלא כבודו וחזרת לאחוריה כו'. וקיצור ענין המפורש אצלנו שם, הוא, כי למה שאין דבר שלא ישתוקק לשוב אל שורשו אשר נפרד ממנו. ומה גם עתה הנפש אשר חוצבה מתחת כסא הכבוד, ותתענג בדשן בהיכלי מלכו של עולם. והיא ניתנה תוך חלאת טינוף חומר עכור. הלא תקוץ בו ולילה ויומם, לא תמיש מהתאוות תאות צאת מתוך הפכת איכותה, לשוב אל האלהים אשר נתנה, כי הן הוא משוש דרכה. וזה מאמרם ז"ל כי היא עולה ויורדת ומבקשת לצאת וכו'. והוא, כי במחשבתה עולה ומהרהרת כמה שלמעלה, מקום שממנו חוצבה, יורדת במחשבתה מהרהרת ביורדתה אשר היא ניתנה כבוד טיט היון הלו. ועל כן מבקשת לצאת לעלות אל שורשה, וזה בכל נשימה ונשימה כמפורש שם במאמר. אלא שרואה את הקב"ה שמלא כל הארץ כבודו, וחזרתה. והוא שאומרת דיו לעבד להיות כרבו. וקל וחומר, אם הוא יתברך שאין קצה לקדושתו, על הארץ הכעורה כבודו. מה גם עתה אנכי, כי מה אני בערכו יתברך. ועל כן מתנחמת וסובלת. והוא מאמרנו פרשת בחקתי על פסוק ונתתי משכני בתוכם ולא תגעל נפשי אתכם (ויקרא כו יא). כי הלא כמו זר נחשב ענין מאמר הכתוב הלזה. כי הלא אחר כל היעודים הטובים והעצומים הנאמרים באמת מראש הפרשה. באומרו ונתתי

ושם המוכה. וגם אומרו אשר הכה את
 ית הוא מיותר. כמו שלא אמר באשה
 הוכחה את ישראל. וגם מה טעם ייחסו
 כיוון לומר ולהודיע הפרש בין המקדש
 שמים למחללו ברבים. כי פנחס, שהיו
 אותו בן פוטי, זכה להתייחס אל כהונת
 ולהשתוות אליו. וזה, שמתחלה היה איש
 אל שהוא חשוב, כמו שאמרו ז"ל (תנחומא
 ד) שכל איש או אנשים שבמקרא לשון
 בנות, כד"א בחר לנו אנשים, ונתת לאמתך
 אנשים. ואמר, כי שם איש ישראל שהיה
 גודל ויגדול בישראל. ועתה בהגיעו להיות
 על ידי מעשיו, נשתוה את המדיניות. על
 מה שאמרו ז"ל (בראשית רבה פז ח) על
 שכל אצלה להיות עמה, ולשכב אצלה בעולם
 להיות עמה בעולם הבא. וזהו ושם איש
 אל, כשגרם עונו והיה מוכה, אשר הוכה
 המדינית. שהושוה אליה כי שכב אצלה
 עמה בשווי בשני עולמות. או, גם שהוכה
 מיתא משונה, לא נוכה עונו מלהיות דבק
 המדינית. וזהו אשר הוכה עם כל זה את
 המדינית. והוא זמרי בן סלוא, ולא נייחסהו עד
 שישליש או רביעי כאשר בצדיקים. ולהגדיל
 הדופי אמר נשיא בית אב לשמעוני, שלא
 עשה מעשה אבותיו. כי שמעון קנא על הזנות
 הרג עיר שכם, וזה נתפרץ בנות. וזהו אומרו
 שמעוני ולא לשמעון, לרמוז כי שם יה עדות
 ישראל שלא היה בהם זימה. והיו"ד כנגד
 האיש והה"א כנגד האשה, כי באיש יש יו"ד
 ובאשה ה"א. ורמז פה היו"ד, לומר, שבני
 שבטו היו מקודשים, וזה פרץ. וזהו היו"ד
 חזרה לרמוז את זכוריהם. או שעל פי הדקדוק
 הלמ"ד בפת"ח, הוא כאומרו להשמעוני, והרי
 כאלו יש גם ה"א.
 או יהיה שיעור הכתובים, ללמד דעת את
 העם ואת כל עם בני ישראל, למען הודיעם
 ויכנה יעבדו את ה' וישליכו את גוים אחרי
 נפשם, וזה וזה יתקיים בידם. הפך ההולך אחר
 הנאות גופו. שישליך נפשו אחרי גו, וזה וזה
 יתפרו ויאבדו. ובה שריש את ישראל בשורש
 האמונה וקדשו ה' כי רב הוא. והוא עיקר גדול
 בעיקרי הדת, לשים לאל את גופו נגד עבודת את
 ה'. ואשר לא ישיח לבו לזאת, לבלתי החשיב
 חזיו והערות למות נפשו על קדשו ה', במה

שהוא, כי יהיה באופן יהיה שלום בין ות
 לגייתו, כי יהיה זך חומרו.
 ומה מתקו בזה מאמרם ז"ל (ילקוט יהושע
 רמז ח), האומרים על פסוק ותקח האשה
 את שני האנשים ותצפנו ולא נאמר ותצפנו
 שהוא, כי האחד היה פנחס והיה רוחני ונתכנס
 מעיניהם. ולולא היה זך גם גופו, לא היה יכ
 להתכנסות. ומה גם אחר עלותו בסערה השמימה
 שנגמר יותר זכוך חומרו עד גדר היות המלכות
 שמתלבש בו מאו, ממנו. שודאי שלום רב ב
 רוחו לגייתו, כי זך היה גם הוא כמדובר. ובה
 ינעם שנותו יתברך את טעמו וקרא אל החיים
 שלום כי הוא העיקר. מה שאין חיים משוללים
 שלום אשר לכל האדם יקראו חיים אמתיים לפ
 האמת.
 והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהנת עולם
 תחת אשר קנא לאלהיו ויכפר על בני ישראל
 (כה יג).
 אמר, כי הנה דרך המלך, שמלבד השכר
 הראוי לאשר הפליא לעשות לעבודתו וישם
 את נפשו מנגד. נותן לו עוד מתנת חנם יותר
 על שכרו שזוכה מאליו חלף עבודתו. כן היה
 בפנחס, שאמר הקב"ה הנני נותן לו מתנה את
 בריתי שהוא שלום. מלבד מה שזוכה מאליו
 חלף עבודתו. וזהו והיתה לו, כאלו מאליו
 הוא. תחת אשר קנא וכו', מדה כנגד מדה. על
 אשר קנא, שהוא ההתקוממות לנקום נקם, על
 הקנאה ההיא יכהו הוא. ועל אשר כיפר על
 בני ישראל, במציאות הנקמה, שבה כיפר על
 בני ישראל שהם רבים. כנגד זה גם כן יזכו
 רבים יוצאי ירכו לכפר תמיד ככהונתם על בני
 ישראל.
 או יאמר, מה שאני נותן לו לבדו הוא את
 בריתי שלום. אך מה שאני משתפו עם זרעו הוא
 והיתה לו וכו', שהיא הכהונה. ומה שאתן לו
 לבדו השלום הוא תחת אשר קנא לאלהיו. ידמה
 בזה אליו שיהיה לו שלום וחי לעולם. וכנגד מה
 שהטיב לישראל שכיפר עליהם, גם אני אטיב
 את זרעו עמו.
 ושם איש ישראל המכה אשר הכה את
 המדינית זמרי בן סלוא נשיא בית אב
 לשמעוני (כה יד).
 אומרו איש ישראל יראה מיותר, שהיה לו

גשמיכם בעתם וכו', ונתתי שלום בארץ כו',
 ופניתי אליכם והפריתי אתכם וכו', ונתתי משכני
 בתוכם, שהוא תכלית הדבקות והחבה. האם
 היה עולה על לב שהגעל נפשו יתברך בנו.
 והלא גם אחר כל הדברים הרעים הנאמרים
 כאשר נרבה לפשוע, כפרשה ההיא, הוא אומר,
 ואף גם זאת כהיותם בארץ אויביהם לא מאסתים
 ולא געלתים וכו'. ואין אחר גודל האהבה על
 צדקותינו היה עולה על לב שהגעל נפשו יתברך
 בנו, שאומר ולא תגעל נפשי אתכם. על כן
 כתבנו, שהענין הוא, שאומר הוא יתברך, הנה
 זאת אעשה לכם, כי ונתתי משכני בתוכם
 כו'. והוא לומר, הנה אין ספק, כי הנפש אשר
 נתתי בכך, תמיד גועלת בכך ומבקשת לצאת
 לידבק אל שורשה היא השכינה. כי טוב לה
 אז באומנה אתה, מעתה בחומר עכור. על כן
 אעשה זאת לכם, כי ונתתי משכני בתוכם
 וכו'. והוא לומר, הנה אין ספק כי הנפש אשר
 נתתי בכך אעשה משכן בכך. שאשרה שכינתי
 בנפש אשר בקרבכם, כענין ושכנתי בתוכם. ועל
 ידי כן, נפשי, שהיא הנפש שלי אשר בקרבכם,
 לא תגעל אתכם. כי לא תבקש לצאת מכך,
 כי הלא שרשה אשר היא מבקשת לידבק בו
 שם הוא, ומה לה עוד אחרי זאת.
 כלל הדברים, כי גם אם אלף שנים יחיה
 האדם לא חיי שלום לפי האמת המה בעצם.
 כי לא שלום וכו' נפשו וגופו לגמרי, כי הלא
 בכל נשימה ונשימה היא מבקשת לצאת. אך
 הן לו היה כאדם הראשון טרם יחטא, כי היה
 חומרו זך ובהיר, מתייחס להיות בסיס אל נשמה
 קדושה מאתו יתברך. או כאשר היו ישראל על
 הד סיני שפסקה זוהמתן, שעוד מעט אם עצרו
 כח לבלתי יחטאו עד קבלת הלוחות, היה להם
 חירות ממלאך המות, שהיה חומרם נאות לקבל
 הנפש. וכן לעתיד לבא. באופן יתייחסו החיים
 ההם לחיי שלום, כי שלום בין הנפש ובין הגוף,
 מה שאין כן עתה.
 ונבוא אני הענין. והוא, כי אמר אלהים, אם
 אמרתי הנני נותן לו את בריתי חיים, הלא יובן
 כחיי כל האדם, בהעדר שלום בין גופו ונפשו,
 שבכל עת מבקשת לצאת. ולא יהיה ההפרש
 כי אם שיחיה לעד, אך כחיי כל האדם. על
 כן אמר הנני נותן לו את בריתי שלום. והוא
 מקרא שכתוב, בריתי היתה אתו החיים והשלום.

והן כל זה הוא גם כי לא יחיה בקדשו שם

שמים, כי רב מאד זכותו כענין הרוגי מלוכה.

ומה גם אם יצילהו ה' כאשר עשה לאברהם

והוא מסרת הגוף.

נאה לו והוא נאה ללבושו, אמר איוב אני נאה לצדק והצדק אלי. וכן אמרו רבותינו ז"ל (שם) על מזמור לדוד מזמור, כך היה המזמור נאה לדוד כמו דוד למזמור. כן יאמר פה והייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם, כך אהיה נאה לכם כמו אתם לי.

אני ה' אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מהית להם עבדים ואשכר פטת עמכם ואו"ף אתכם קוממיות (כו יג).

ומכל זה שאמרתי אין כל חדש כי אני ה' אלהיכם שעשיתי כיוצא בזה. כי הנה הוצאתי אתכם מארץ מצרים, שהכיתיה וגם שדדתי המזל. וזהו מהיות להם עבדים, שהיה המזל מחייב שעבד במצרים לא יצא לחירות. ולא בלבד הכניעו כי אם גם ואשכור מופות עולכם. והוא, כי מצרים שהיה עולם על צואריכם, היו לו שתי מוטות להשען הם מזל טלה וחתן תכלי, מר של מצרים. ואשכור את הטלה, בשחיטת הפסח הוא טלה, ומכת בכורות שעל ידי נשבר כח מזל טלה הוא בכור שיש במזלות. ושיכור השר שהוא מלאך ונשבר ונדכה על שפת היס, כמו שאמרו ז"ל (שמות רבה כב ב) מתים לא נאמר אלא מת (שמות יט ל), הוא שר של מצרים ששמו מצרים וראוהו מת על שפת היס. הנה ששידדתי גם מה שמעולם המלאכים הוא. ומוזה קדשתי אתכם גם את גופכם, שהולכתי אתכם להר סיני לזכות לשני קוממיות. חירות משעבוד מלכיות, חירות ממלאך המות כי נתקדשתם, כן יהיה עתה שתתקדשו עד גדר שאתהלך בתוכם ואתם בגוף ונפש.

עוד יתכן דרך שני מעין דעת אחד מהמפרשים. שהוא, כי הייעודים האלו הגשמיים אינן שכו, רק הכנות טובות וסילוקי מנגדים אל קיום התורה, כי שכו מצוה מצוה. ויהיה ענין הכתובים. (ג) אם בחוקתי תלכו, והוא בשום לב אל ריבוי האת שבמצותי. לומר בחקים מה שתלכו בהן כמו שהן, גם שלא תוסיפו משמרת למשמרתי די, שמה על היותן משוללות טעם תשגו בתוספת. אך במצות אני אומר ואת לרבות כל דקדוקים וסייגים אין מספר, ועל כן צריך סיוע אלהי לבטל העיכובים. וכמו שאמרו ז"ל (תנחומא נח ג) שעל כן היו ישראל במתן תורה

בלתי חפצים בתורה שבעל פה, כי מי יוכל לקיים כל הדקדוקים הרבים. על כן אומר הוא יתברך, אני אסייע אתכם שתזכו לעשות כלם. וזהו ועשיתם אותם שאכן אתכם באופן שישתלק כל מעיק כי בא ליטהר מסייעין אותו ושכו מצוה מצוה, באופן שועשיתם אותם בפועל. (ד) והנה דרך המעיקים ראשונים הלא הוא אחת משתים, או חוסר לחם כי אם אין קמה אין תורה, או רבוי ממון כי מרבה נכסים מרבה דאגה. והמורא הגדול אשר על כל איש לבטל מצות, הוא בעלות על רוחו כי בני חיי ומזוני לא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא. ומה יעשה אשר המזל מנגדו, כרבה בר נחמני שלקה בשלש אלה. כמפורש בגמרא (מועד קטן כת א) רבה ורב חסדא תרווייהו רבנן חסדי הור, מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מיטרא, מר חי תשעין שנין ומר ארבעין, בבי בר שתיין הלולי וכבי מר שתיין תכלי, בבי מר סמידא לכלבי וכו', אלא לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא. על כן להסיר דאגה זו מלבנו בא האלהים ואמר, כי הנה הענין ההוא היה לרבה, על כי יחידים היו אז הצדיקים. אך אם בחקותי תלכו ישראל דרך כלל, כל המזלות בידכם ניתנו. והנה ונתתי גשמייכם בעתם ולא בעתות המזל מחייבים. ונתנה הארץ יכולה כאילו היא הנותנת ולא מה שישפוט ויתן המערכה. ועץ השדה, הוא אילן סרק כפרשיי, יתן פריו. ואחשוב כי על כן לא אמר ועץ הארץ כאשר נאמר במוסר (פסוק כ), כי אם ייחסו אל השדה שהוא אילן סרק גם הוא יתן פריו מה שאין כח במזל לעשותו.

(ה) ועוד כי בידכם יתברך יותר על מה שקצרתם, כמפורש בקודם שבשיעור יכולה לבד ישיג הדיש את בציר וכו'. הנה כי מזוני לא יהיו תחת המזל, הרי נסתלק ניגוד העוני כי הנה יהיה זה להם עושר מופלג. אך גם העושר מבטל עסק תורה ומצות, כי מרבה נכסים מרבה דאגה. כי השובע לעשיר אינו מגיח לו לישון, ואין יעסוק בתורה ומצות ויחרד בשכבו מדאגת הפסד, פן חיות רעות יבאו בתבואות אשר בשדה או פחד שודדים ואויבים. לזה אמר, הנה בזכות מה שואכלתם לחמכם ולא של חביכם, כי אם הכל בהיתר גמור כי תרחקו מעושי, בזה

תזכו כי וישבתם לבטח באצרכם, שגם כרבי נכסים אין דאגה להטרידכם מעבוד את ה'. וקו לקן בהיותכם הולכים ומחזיקים בעבודתי, אהיה הולך ומרבה בשלומכם. והוא כי ראשונה וישבתם לבטח באצרכם שהוא במקום ישוב עיירות כמשמעות לשון וישבתם.

(ו) ואחר כך ונתתי שלום בארץ, שהוא גם חוץ מהיישוב שהוא בכללות הארץ. ושם וישבתם ואין מחירי עם שהוא חוץ מהיישוב וצריך לומר מבני אדם כי אם גם והשבתי חיה רעה מן הארץ דרך כלל אשר מקומם הוא חוץ מהיישוב. ולא עוד כי אם וחרב, אפילו של שלום, לא תעבור באצרכם, כמו שאמרו ז"ל (תענית כב ב). ואין זה רק לכל ירגישו צער, והוא לבל ימנע מישאל מנוחה והכנה ללמוד וללמד לשמור ולעשות. באופן שלא תראו מבא עליכם מלחמה בגבול ארצכם. (ד ח) ואם אתם תרצו לרדוף אחריהם חוצה מתחום ארצכם, וזהו ורפתם כו' ונפלו כו'. וזה בהדרגה כמפורש למעלה בדרך הקודם. כי תהיו הולכים ומחזיקים בעבודתי, ואהיה גם אני הולך ומחזיק בשפע שלוחכם, עד גדר שבלי רדיפה רק כראותכם אותם מקצה גבולכם יפלו לפניכם לחרב. וזה מוכרח לפי מה שאמרו ז"ל אפילו חרב של שלום שהוא חוץ מגבול הארץ כמדובר, שאם תוך הארץ הנה עברה חרב מלחמה.

הנה האחד מהשלשה רבדים התלויים במזל שהוא מזוני, אשר יראתם בין מעוני בין מעושר, הנה נתקן כי לא ימשול המזל בכם, באופן שלא יהיה לכם טירדא והעדר הכנה. (ט) וגם השני אשר דרכה להיות במזלא הוא בני. הנה גם הוא תהיה לכם מאתי, ולא אפנה אל המזל כי אם ופניתו אני אליכם שאתם כשרים, והפריתי בעצמי אתכם אני ולא מזל והרביתי אתכם, והקימותי את בריתי אשר כרתי לאברהם להרבות זרעו ככוכבי השמים. וכמו שאמרו ז"ל (בראשית רבה פרשה מר יב) שאמר לו הקב"ה לאברהם (בראשית טו ה) הבט נא השמימה, אין הבטה אלא מלמעלה למטה, מלמד שהעלהו למעלה מכיפת הרקיע ואמר לו עד דסגדלך ברגלך דרוס כוכבייא, שהוא שאמר לו שהוא שודד המזל המחייב שלא יוליד. ושם בארנו שאמר לו הוא יתברך כה יהיה זרעך מושלים על הכוכבים והמזלות.

7 (יא) ועל השלישית, והיא חיי, אמר ונתתי משכני כו'. והוא בהזכיר מאמרם ז"ל בשוחר טוב (מזמור סב) שאמרו על כל הנשמה תהלל יה (תהלים קנ ו), וז"ל: הנשמה שבאדם עולה ויורדת והיא מבקשת לצאת ממנו, והיאך היא עומרת בגופו אלא הקב"ה כבודו מלא עולם, והיא באה לצאת ורואה את יוצרה וחוזרת לאחוריה. וכתבנו עליו כי כל דבר שואב מקורו, כדרך כל חלק אל הכל שהוא שורשו. על כן כשהנשמה עולה במחשבתה מהיכן היא שהיא חלקו יתברך ויורדת ומסתכלת היותר בחומר עכור, בכל נשימה מבקשת לצאת, אלא שרואה את יוצרה, שעם כל רוחניות קדושה הוא בעולם השפל שכבודו מלא עולם, חוזרת גם היא ומתנחמת ומתעכבת באדם. והוא הטעם שהיה עונש אדם הראשון מיתה לו ולזרעו מכל עונש זולתו וישאר חי, למה שכונתו יתברך להשרות שכינתו בנו שנהיה בגוף ונפש מרכבה אל השכינה כאשר היה אדם טרם יחטא, וזה היה תכלית הבריאה. והוא מאמר רבותינו ז"ל (תנחומא פרשה זו ג) משברא הקב"ה את העולם נתאוה שתהיה לו דירה בתחתונים. והוא ככתוב אצלנו שלא אמרו בזה העולם כי אם בתחתונים, להורות כי אין חפצו יתברך לשבת בארץ או בית אבנים רק באנשים, שנוכח ונהיה מרכבה אליו כענין היכל ה' המה (ירמיה ז ד), וזהו אומרו בתחתונים. ועל חטא אדם נתעכר חומרו וחומר זרעו בזוהמת נחש, ולא נעצור כח לסבול השראת שכינה בעוד הנפש בגוף. ועל כן היה העונש מות ליוכך החומר בכור הארץ, לסבול אחר כך בתחיה קדושת שכינה בגוף ונפש. והיה מקום לזכך מבלי מות על ידי קדש עצמנו בעבודתו, כאשר היה בעמנו הר סיני שפסקה זוהמתנו, ועל כן היה לנו חירות על הלוחות, חירות ממלאך המות וממלכיות, ושב ונתקלקל בעגל. ועתה מייעד הוא יתברך שעל ידי שבחקותיו נלך, כי נהיה הולכים ומתקדשים עד נדכך הכנות האמורות עד שנהיה ראויים

להיות בגוף ונפש מרכבה אל השכינה, ולא הצטרך הנפש אשר היא המרכבה לגעול בחומר ולבקש לצאת, כי אם אדרבה לא תהיה מבקשת לצאת. וזהו אומרו ונתתי משכני בתוככם תוך גופיכם בנפשותיכם שבקרבכם. וכזה ולא תגעל נפשי אתכם, כי מה שהיתה מבקשת לצאת מתחלה בכל נשימה, הלא הוא לשוב אל מקורה הוא האלהים אשר נתנה, אך אחר שהיא בגוף מרכבה אל השכינה לא תגעל בגופים שלכם, כי הלא גם שם היא דבקה בשורשה, כי שם השכינה כי הוכן החומר לקבלה. וזה אומרו ולא תגעל נפשי אתכם, כי נפשי אשר בכס לא תגעל אתכם אחר היות משכני בתוככם.

(יב) ושמתא תאמרו, הלא מה שהיתה הנשמה מיצרת בהיותה תוך הגוף החומרי, גם כן מעין זה יהיה לי בשוכני בתוככם שאבקש לשוב אל מקומי הראשון. לא כן הוא, כי אין צריך לומר שלא אהיה מיצר, משתי בחינות: א. בצמצם שכינתי בגבול קרב איש, ב. להיותו חומרי. כי הנה לענין הגבול והתהלכתי בתוככם, כי אדרבא אתחשב למתהלך ומטייל ברחבה. וזהו אומרו והתהלכתי בתוככם עם היות בתוככם שהוא גבול. ועל השנית שהוא חומר, אדרבה אז תתייחסו אלי כי תהיו זכים, עד אני להיות לכם לאלהים כמו אתם להיות לי לעם, כמפורש בקודם עד סוף הפרשה.

עוד יתכן דרך שלישית בענין הייעודים ובהמשך הכתובים. כי לא בלבד אינן טובות גשמיות, כי אם מהלך שבילי השגת כל האושר המקווה מראש ועד סוף, עד עשות גם את החומר שקדוש יאמר לו. והוא בהקדים שני דברים. א. כי הנה העטרות ואורות אשר הם יתענג כל איש ישראל בעולם הבא, הלא הם תורתו ומצותיו עצמן אשר עסק בהן. כי כל מצוה נעשה אור רוחני מלאך מליץ ומאיר לו ומעטרו. והוא מאמרם ז"ל באומרים (ברכות יז א) צדיקים ושביח ועטרותיהן בראשיהן, ולא אמרו ועטרות בראשיהן כי אם עטרותיהן הן אשר להם משלהם, הם שרפי קדש אשר בראו בכל מצוה אשר עשו, כי הם יתעטרו. והוא מאמרנו במאמר התנא באומרו (אבות ב א) ששכר מצוה מצוה. עוד הקדמה שנית, הלא היא מעין מאמרם ז"ל בבראשית רבה (פרשה

שלא הובלו לה. וגם עץ השדה יתן פריו אשר נתייחד לו טרם יחטא אדם. ומה גם לדעת האומרים בבראשית רבה (פרשה ה ט) כי הארץ הוסיפה על הצויו, שהקבי"ה אמר עץ פרי עושה פרי שעץ פרי בלבד יעשה פרי, והיא הוסיפה ותוצא הארץ עץ עושה פרי אפילו עץ שאינו עושה פרי עשו פרי שהם אילני סרק. הנה נא תיקון השני דברים, פירות הארץ ופירות האילן. (ה) ולא בזעת אפכם תאכלו לחם לסעוד הלב מיגיעת טורח ריש ובצירי לבם הראשון כשחטא, כי אם שאחר שהשיג לבם דיש את בציר כו' עם כל זה תחליפו כח, כי לא תאכלו אחר כך לחמכם לסעוד הלב מהטורח רק לשובע, לשבוע לחם בלבד. ולמה שמה שלקו פירות הארץ ופירות האילן היה מאשר חלה על הארץ כח הטומאה כנודע, עתה אסלק כל כח טומאה מהארץ ואשרה כח הקדושה. והוא, כי לא אשליט כח שום אומה שהוא מפאת שום טומאה עליכם, כי אם וישבתם לבטח בארצכם. (ו) ולא עוד כי אם שאשרה קדושה על הארץ. וזהו ונתתי שלום בארץ, ועל ידי כן תסתלק כל רוח טומאה. ויוכר במה כי ושכבתם ואין מחריר, כי יתבטלו כל כחות טומאה המחרידים לאדם בשכבו, באופן תראו בחוש כח ביטול הטומאה. וגם חיה רעה שהיא מפאת הטומאה או תשבת, וזהו אומרו והשכתי חיה רעה מן הארץ. הרי השנים מהששה. ועל השלישית, והיא זיוו, אמר, גם אני אפרוש זיו קדושה על פניכם, עד גדר שכל הגוים הבאים עליכם בכח טומאותם יפלו מבהיקת צלם אלהים שעל פניכם, המטיל מורא על כל חיה ועל האויבים אשר לא מבני ישראל המה. כי הנה וחרב לא תעבור בארצכם ולא תמצא כענין מגן אם יראה ודומה כו' (שופטים ה ח), שעל ידם תנצחו. (ז) ועם היותכם בלי נשק, עם כל זה ורדפתם את אויביכם ונפלו לפניכם. ואין זה כי אז פנים מצלם אלהים שעל פניכם תפול עליהם אימתה ופתח, ונפלו מחרת אלהים איש בחרב אחיו. וזהו אומרו לפניכם שהוא בהיותם לפני פניכם. (ח) ושמתא תאמר אם לא יחרדו ויפולו מאימת חרב ותנית כי אינם, אולי יחרדו מרובי העם הרודפים אך לא מחיתת זיו פניכם. הנה ראו עתה כי לא כן הוא, כי הלא לא יהיו הרודפים רבים, כי אם חמשה מאה

13

תשנר

תהלים קמט קג

תרגום

הוא לכל־חֲסִידוֹ הַלְלוּהָ: פ קג א הַלְלוּהָ | שְׂבָחוּהָ הוא לְכָל חֲסִידוֹ הַלְלוּהָ:
הַלְלוּ אֱלֹהֵי בְּקִדְשׁוֹ הַלְלוּהוּ בְּרִקְעַ עֲזוֹ: א הַלְלוּהָ שְׂבָחוּ אֱלֹהֵי בְּבֵית מִקְדָּשֵׁיהָ שְׂבָחוּ יְתִיה בְּרִקְעָא דְעוֹשְׁנֵיהָ:
ב הַלְלוּהוּ בְּגִבּוֹרֹתָיו הַלְלוּהוּ כְּרֹב גְּדֻלּוֹ: כ שְׂבָחוּ יְתִיה בְּגִבּוֹרֹתֶיהָ
ג הַלְלוּהוּ בְּתַקַּע שׁוֹפָר הַלְלוּהוּ בְּנֹבֵל וְכַנּוֹר: ג שְׂבָחוּ יְתִיה בְּמִנִּים
ד הַלְלוּהוּ בְּתַף וּמְחֹל הַלְלוּהוּ בְּמִנִּים רְבוּתֵיהָ: ג שְׂבָחוּ יְתִיה בְּתַקְיֹתָא
וְעֹגֵב: ה הַלְלוּהוּ בְּצִלְצִלֵי שְׁמַע הַלְלוּהוּ שְׂבָחוּ יְתִיה וְכַנְנִין וְכַנְנִין יְתִיה בְּחִלְלִין וְאַבְבִּין:
ה שְׂבָחוּ יְתִיה בְּצִלְצִלֹן דְשְׁמַעִין בְּלַחְדֵיהוֹן שְׂבָחוּ יְתִיה בְּצִלְצִלֹן דְשְׁמַעִין בְּיַבְבָּא:

רש"י

קץ הגאולה, וכשיבא הקץ כבר כמות הוא המשפט זה ימים רבים: (ד) במינים ועוגב. מיני כלי שיר הס: (ה) בצלצלי שמע. מלמדים המשמיעים קול.

מצודת דוד

הללויה. לכן הללו את יה: (א) הללויה. הללו את יה ואמרו הללו את האל במקום קדשו, והוא עולם המלאכים: ברקיע עזו. הוא עולם הגלגלים, כי שם נראה עזו וחרוקו של המקום: (ב) בגבורותיו. בספור גבורותיו: כרוב גדלו. רוצה לומר כמו שגדולתו מרובה כן הללוהו הרבה: (ה) בצלצלי שמע. בכלי נגון הנקרא מצלתיים המשמיע קול למרחוק:

אבן עזרא

חסידי: (א) הללויה. אמר רבי משה בקדשו השמים, וככה ברקיע עזו כמו ועזו בשחקים. ורבי יהודה הלוי אמר הללו אל שהוא בקדשו, והטעם הרביר וההיכל, וברקיע עזו הוא הארון, וההמשורר עם הלויים ידבר שהם משוררים בנבלים ובכל מיני נגינים: (ב) הללויה. טעם בגבורותיו שתהלוהו שתספורם, הללויה כרוב גדלו הטעם הללוהו הרבה כאשר גדולתו רבה: (ג) הללויה בנבל. יש לו עשרה נקבים: (ד) הללויה במינים. כלים רבים נגינן אחד: (ה) הללויה בצלצלי שמע. שהם המצלתיים הנזכרים

רד"ק

בחרה ובנבואות הדר הוא, אותו היום יהיה הדר לכל ישראל, ועליו הללויה: (א) הללויה. זה המזמור יש בו שלשה עשר הלולים, רמז לשלש עשרה מדות: בקדשו. הוא עולם המלאכים: ברקיע עזו. הוא הגלגל העליון מקיף הכל. לפיכך אמר עזו, שבו נראה

מדרשי חז"ל

(א) הללו אל בקדשו וגו'. מאה וכ"ג פעמים שישאל ענין הללויה כנגד שנותיו של אהרן, הללויה הללו אל בקדשו לקדושו של אהרן קדוש ה'. (מסכת סופרים מא:). (ג) הללויה בתקע שופר וגו'. אין פוחתין מעשרה מלכיות במוסף של ראש השנה. הני עשרה מלכיות

נושאי הפרק

(א"י) להלל ולשבח את ה' בכל כלי זמר ושירה.

תרגום

וְכָל נְשַׁמְתָּא תְּשַׁבַּח יְהוָה בְּצִלְצִלֵי תְרוּעָה: אָוּ כָּל הַנְּשַׁמָּה תְּהַלֵּל יְהוָה הַלְלוּהָ:
תהלים קג תשנה

מצודת ציון

בצלצלי תרועה. הם החצוצרות המשמיעים הרעשת קול תרועה, כי צלצל הוא ענין הרעשת קול. וכן לקול צללו שפתי (מקוק ג טו) שהיא הרעשה מועטת:

אבן עזרא

בדברי הימים. זה הכלל אין דרך לדעת אלה כלי הנגינים, כי כלים לנגונים הרבה ימצאו בארץ ישמעאל, ואנשי אדום לא ראום, גם יש באדום כלים לא שמעום חכמי ישמעאל: (ו) כ"ל. אמר רבי יהודה בעבור היות המנגן אומר נעימות על הכינור, וישתנו הנעימות כפי אריכות הרוח, וקוצר הקול או גבהותו

רד"ק

הימים (דהיי"א טו יט) במצלתיים להשמיע: בצלצלי תרועה. המשמיעים קול תרועה: (ו) כ"ל. ועל כל ההילולים הוא הילול הנשמה, והיא התבונן במעשה

מדרשי חז"ל

(ו) כ"ל הנשמה תהלל יה הללויה. אתמר צואה על בשרו או ידו מונחת בבית הכסא, רב הונא אמר: מותר לקרות קריאת שמע. רב חסדא אמר: אסור לקרות קריאת שמע. אמר רבא מ"ט דרב הונא, דכתיב כל הנשמה תהלל יה. ומאי טעמא דרב חסדא דכתיב כל עצמותי תאמרנה. (ברכות כה:).

אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב: מנין שמברכין על הריח שנאמר: כל הנשמה תהלל יה, איזהו דבר שהנשמה נהנית ממנו ואין הגוף נהנה ממנו הוי אומר זה הריח. (שם מג:).

אמר רבי ירמיה בן אבהו: מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמשו בשתי אותיות, שנאמר: כל הנשמה תהלל יה הללויה. (עירובין יח:).

נשאלם ספר תהלים. תהלות לאל קודש הלולים:

מצודת דוד

בצלצלי תרועה. המשמיעים קול תרועה: (ו) כ"ל הנשמה וגו' הללויה. סרס המקרא לומר הללו את יה ואמרו כל מי שיש בו נשמה ונפש משכלת תהלל את יה:

או שפלותו או מהירותו, על כן חתם כל הנשמה תהלל יה. ורבי שלמה הספרדי אמר כי זה רמז לנשמה העליונה שהיא בשמים:

ראה ספר תהלות תם ונשאלם, ואברהם בנו מאיר כ"לם. ולא תמו תהלות אל לעולם, ומי הוא זה אשר החל וכ"לם:

האל יתברך ובידיעה כפי כח הנשמה בעודה בגוף. ואמר כנגד הנשמות הללויה: חסלת ספר תהלים

ילקוט שמעוני * משלי

א"ר^ס ירמיה א"ר אלעזר מיום שחרב בית המקדש דיו לעולם שישתמש בשתי אותיות שנאמר כל הנשמה תהלל יה. (כתוב ברמז פ"א):
← א"ר^י חייא בר אבא דמן יפו הנשמה שבאדם בכל שעה היא עולה ויורדת והיא מבקשת לצאת ממנו, והיאך היא עומדת בגופו, אלא הקב"ה כבודו מלא כל העולם והיא באה לצאת ורואה את יוצרה וחוזרת לאחוריה, לכך כל הנשמה כל זמן שהיא עולה ויורדת תהלל יה על הפלאים שהוא עושה עמנו: רבי^י לוי בשם ר' חנינא על כל נשימה ונשימה שהוא נושם צריך לקלס להקב"ה שנאמר כל הנשמה תהלל יה:

אמרו^י על דוד המלך בשעה שסיים ספר תהלים וזה דעתו עליו אמר לפניו רבש"ע כלום יש דבר בעולם שאמר שירה כמותי, נודמנה לו צפרדע אחת אמרה לו אל תזוה דעתך עליך שאני אומרת שירה יותר ממך, ועל כל שירה ושירה שאני אומרת אני ממשלה עליה שלשת אלפים משל, שנאמר וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו המשה ואלף (מלכים א ה, יב):

תתצ חשבתי^י דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך. אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך, לבית דירת פלוני אני הולך, והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות שנאמר ואשיבה רגלי אל עדותיך. ר' חנינא בשם ר' אחא אמר חשבתי מתן שרן של מצות והפסדן של עבירות ואשיבה רגלי אל עדותיך. ר' מנחם חתניה דר' אליעזר בר חנינא אמר חשבתי מה שכתבת לנו בתורה אם בחקתי תלכו (ויקרא כו, ג), מה כתיב תמן ונתתי שלום בארץ (שם, ו), ואם לא תשמעו לי (שם, יד), מה כתיב תמן ויספתי ליסרה אתכם (שם, יח). ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא בשם רבי חייא אמר חשבתי ברכות מאל"ף ועד תי"ו וחשבתי קללות מוא"ו ועד ה"א ולא עוד אלא שהן הפוכות, הא כיצד אם זכיתם אני הופך לכם הקללות לברכות, אימתי כשתקיימו את התורה אם בחקתי תלכו:

ציון המדרש מט עירובין יח, ב נשוחיט פס"ב, ג נא בר"ר פי"ד, ט נב פרק שירה, בהקדמה. ע"י אוצר התפלות. נע ויקר סיפ ליה

ברית אברהם

מיום שחרב בית המקדש. ופסקו הכהנים מלנבך נסס המפורש כדאמרו באין דורשין שהיו מנכיס נסס המפורש. דיו לעולם שישתמש בשם שתי אותיות. צין לשנה לפנו צין לנבך איש את חבירו דכתיב כל הנשמה תהלל יה כלומר זה השם שכל הנשמה כולה ראו להשתמש בו מכלל דסם בן ארבע אותיות ושם המפורש לא לכל הנשמה נימן אלא לכהנים בלבד דכתיב ולנבך בשמו וכתיב ושמו את שמי המיוחד לי (רש"י ועיין בספר מאור עינים עלה ע"ט ע"ב). הנשמה שבאדם עולה ויורדת תמיד ומבקשת לצאת ממנו אלא שרואה את הקדוש ברוך הוא שכל הארץ מלא כבודו וחוזרת לאחוריה. למה שאין דבר שלא יסמוקק לשון אל שורשו אשר נפרד ממנו ומה גם עתה הנפש אשר חולצה מתחת

תם ונשלים ספר תהלים ברוך פודה עניים ועוזר דלים

תם ונשלים ספר תהלים ברוך פודה עניים ועוזר דלים

מסורת המדרש
ר"ב פתח קרייא
במשניות ראה כ"ה לג.
ירושלמי סוף הוריות.
מס' סופרים פס"ו. ע"ע
להלן בב"א. שאם יתקן
ע"ן כ"ד מה ה.
ו. ר"י פתח קרייא
בכה"ג פד"כ ש"ס.
ל"ש כאן תקעא
(כה"ע). פס"ד ש"ס.
בזכות התורה וזאת
התורה ע"ע ע"ז ב.
זוהר ח"ג פ"א (בדע"מ).
בזכות מילה פס"ה.
פד"כ. ל"ש ש"ס.
שמורת לת. ת.

לְעוֹלָם יַעֲשֶׂה אֲדָם עֲצָמוּ קְבָרֵינִיט הָאִיךְ יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת
מַצָּוָה רַבִּי בְּנָאָה פְתַר קְרִיא בְּמַשְׁנֵינִיּוֹת דְאָמַר רַבִּי בְּנָאָה
לְעוֹלָם יִשְׁקִיעַ אֲדָם עֲצָמוּ בְּמַשְׁנֵינִיּוֹת שְׁאֵם יִתְקַן יִפְתָּחוּ לוֹ
אִם לְתַלְמוּד לְתַלְמוּד אִם לְהַגְדָּה לְהַגְדָּה רַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי אָמַר עַמּוּד בְּרִזָּל מִשְׁנָה.

7. רבי יודן פתח קרייא בכהן גדול בכניסתו לבית
קדשי הקדשים חבילות חבילות של מצות יש בידו בזכות
התורה (דברים ד. מד) 'זאת התורה' בזכות מילה (בראשית

בדרכם של קברניטי מנהיגי ספינות תעשה לך מלחמה ביצר הרע, דאמר רבי יוחנן: לעולם יעשה
אדם עצמו קברניט — המתגבר להנהיג הספינה בין הרוחות וגלי הים, כן יתגבר הוא בין מקרי
ופגעי הזמן ומפריעיו — האיך יכול לעשות מצוה.

רבי בנאה, פתח קרייא — מפרש את המקרא הזה הנדרש כאן, "בתחבולות" "בעשיית
חבילות" (כדלעיל), ובמלחמתה של תורה, בפלפול ובסברא, הכתוב מדבר, וכלומר, "בתחבולות"
במשניות, על ידי שינון רב במשניות עד כדי בקיאות מושלמת בהן (וכדלעיל ג. א. עיי"ש), תוכל ללחום
מלחמתה של תורה בפלפול ובסברא, שמכות בקיאותך תבוא לידי הבנה עמוקה וישרה ואמתית, דאמר
רבי בנאה: לעולם ישקיע אדם עצמו במשניות — תחילה, שאם ירתק — יסגר לפניו פתח
במקצוע שבתורו מלהבינו והוא יתפסק ויצמד על פתח הרבך להבינו (עי' במפרשים), הרי משניות אלו
שהיא בקי בהם הם — יפתחו לו — כל פתח לכל מקצוע שבתורה, להבינו, אם לתלמוד —
לגמרא, פירושי המשנה וטעמיה וקביעת ההלכה על פיה, אם לזאת יפנה, היא תפתח לו — לתלמוד,
אם להגדה — למדרשות, היא תפתח לו — להגדה, שכן הבקיות לדעת יסודי ועיקרי הדברים
בתורה, שהם סדורים במשנה, היא הפותחת פתח להבין ולהעמיק ולישר בכל מקצועות התורה, בפלפול
עמוק וסמוך וישר לאמתה של תורה, וזהו: "בתחבולות תעשה לך מלחמה" — בעשותך לך חבילות
של בקיאות תעשה מלחמה בפלפול (ידימ), וכן — רבי אלעזר, בשם רבי יהושע בן לוי, אמר:
עמוד ברזל — שעליו נסמכים ובו תלויים כל ההבנות בתורה היא — משנה — שאדם נעשה בקי
בה בתחילה.

1. ואילו — רבי יודן פתח קרייא — מפרשים את המקרא הזה (הנדרש כאן בסימן הקודם),
לענין פרשתנו — בכהן גדול בכניסתו לבית קדשי הקדשים — ביום הכפורים, לעבוד עבודת
היום לכפר על ישראל, ולהלחם בכך נגד השטן והמלאכים שרי אומות העולם מלקטרג על ישראל,
נדרש למעלה (בסימן ד.), ובמלחמה זו הכתוב הזה מדבר, "תחבולות" — עשיית חבילות, והרי
"בתחבולות תעשה מלחמה", כשהוא נכנס למלחמה זו — חבילות חבילות של מצות —
שמקימים ישראל בכל ימות השנה — יש בידו — שהן "נכנסות עמו ומסיעות אותו" (שמו"ר לת, ח),
להגן בעד ישראל ולסתום פיות המשטינים ומקטרגים ולכפר בעדם: בזכות התורה — שהיא רמוזה
בתיבת "זאת", שנאמר: "וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל", וזהו ההכתוב בפרשתו אומר:
"בזאת יבא אהרן אל הקדש", "בזאת", "ואין זאת" אלא תורה" (ע"ז ב.), כאמור: וכן — בזכות מילה
— שישראל מקיימים ושומרים, שגם היא רמוזה בתיבת "זאת" זו, שכן נצטוו עליה, כמו שכתוב

מסורת המדרש
ז. מה כתיב למעלה
וכו' פד"כ פכ"ז קע.
ל"ש כאן תקעא
(כה"ע). שרי"י (תחת
ענינים) ל"ש תהלים
תורה.

ז. י. 'זאת בריתי' בזכות שבת (ישעיה נ"ו. ב) 'אשרי אנוש
יעשה זאת' בזכות ירושלים (יחזקאל ה. ה) 'זאת ירושלים'
בזכות שבטים (בראשית מט. כח) 'וזאת אשר דבר להם
אביהם' בזכות יהודה (דברים לג. ז) 'וזאת ליהודה' בזכות
ישראל (שיר ז. ח) 'זאת קומתך' בזכות תרומה (שמות כה. ג)
'וזאת התרומה' בזכות המעשרות (מלאכי ג. י) 'ובחנוני נא
בזאת' בזכות קרבנות 'בזאת יבא אהרן'.

ז. מה כתיב למעלה מן הענין (ויקרא טז. ב) 'ויאמר ה'
אל משה דבר אל אהרן אחיך אמר רבי אבין אמר לו לך

בראש פרשת ציווי מילה לאברהם: "זאת בריתי אשר תשמורו"; וכן — בזכות שבת — שישראל
משמרים ומקדשים ומכבדים ומענגים, שגם היא רמוזה בתיבת "זאת" זו, שכן הנביא אומר: "אשרי
אנוש יעשה זאת ... כל שומר שבת מחללו"; וכן — בזכות ירושלים — העיר הקדושה, שישראל
עולים אליה לשמחה בה; באכילת קדשיהם ומעשרותיהם ולהגות מועדיהם בזבחי חגיגה, שגם היא
רמוזה בתיבת "זאת" זו, שכן הנביא אומר מפי ה': "זאת ירושלים"; וכן — בזכות שבטים,
שנים עשר בני יעקב, אבות שנים עשר שבטי ישראל, שיעקב אביהם ברח אותם ודיבר אליהם טוב, ועל
זרעם לעולם, שגם הם וברכתם רמוזים בתיבת "זאת", שכן נאמר בסוף פרשת אותה ברכה: "כל אלה
שבטי ישראל, שנים עשר, וזאת אשר דבר להם אביהם יודן אותם"; וכן — בזכות יהודה —
אשר בית המקדש וירושלים הם בארצו וממלכתו, והוא רמוז ב"זאת", כמו שנאמר בברכת משה לו:
"וזאת ליהודה"; וכן — בזכות ישראל, העם כולו, שאינו מתערב בגויים, ורמוזה כנסת ישראל
ב"זאת", כמליצת המשורר שהקב"ה אומר לה בתיבה: "זאת קומתך דמתה לתמר"; וכן — בזכות
תרומה — שתורמים ישראל לכבוד ה', שהיא רמוזה ב"זאת", כמו שנאמר במצוות אחת התרומות,
היא תרומת המשכן: "וזאת התרומה"; וכן — בזכות המעשרות — שמפרישים ישראל לכבוד
ה', ורמוזות ב"זאת", כמו שהקב"ה אומר לישראל ביד נביאו: "הביאו את כל המעשר ... ובחנוני נא
בזאת, אמר ה' צבאות, אם לא אפתח לכם את ארובות השמים והריקותי לכם ברכה"; וכן — בזכות
קרבנות — שישראל מקריבין לה' במקדש בכל ימות השנה (עי' רז"ח), וביום הכיפורים הזה בעצמו
(עי' יפ"ת וע"ז), שזהו שנאמר כאן בפרשתנו: "בזאת יבא אהרן אל הקדש", והכתוב מפרט מיד את
הקרבנות שהוא מקריב בעדו ובעד ישראל באותו יום, והרי לך "זאת" אצל קרבנות, והרי שבזכות
קרבנות הוא בא, והם קרבנות של כל ימות השנה, הרמוזים כאן בתיבת "זאת" זו, ביתורה, כשאר
הזכיות האמורות (רז"ח), וגם כפשוטו של מקרא בזכות קרבנות היום (יפ"ת).

ז. ועל דרך שנדרש למעלה (בסימנים הקודמים), מה רומז לנו יתור הלשון "בזאת" דרוש עתה
עור: מה כתיב למעלה מן הענין — הוה, בפסוק שלפניו: "אחרי מות שני בני אהרן ... ויאמר ה'
אל משה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש", ולא אמר לו "צו את אהרן אחיך"
שהרי הוא אמוצה, אלא "דבר אל אהרן אחיך" (רז"ח), ולא אמר "אל יבא אהרן אחיך בכל עת
אל הקדש" ואני יודע לומר לו כן ולצוותו על כך, אלא חילק ואמר "ואל" בוי"ו, ככא לומר
שמלבד מה שידבר אליו, יוסיף לומר לו גם זאת שלא יבא אל הקדש, וכאשר — אמר רבי אבין:

כג וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל־מִזְבְּחִי
אֲשֶׁר לֹא־תַגְּלֶה עֲרוֹתָךְ עָלָיו: פפפ

ע"ב פסוקים י' וד"ב ט"ו ופסירין בשנת מות המקדש עתהו. בישיבה פרק ו'

שפתי חכמים

פ דקשה לרש"י ממה נפשך אם עשו מעלות למזבח מוכרח הוא הכהן לעלות ואם לא עשו מעלות מהיכא תיתי שיעלו, לכך פירש וכו'. ואוהרה היא לבונה כשיבנה מזבח שלא יעשהו מעלות:

רש"י

(כג) וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת. כשאתה בונה כנס למזבח לא תעשה פ מעלות מעלות, אֲשֶׁקְלוֹן"ש נלע"ו, אלא תלק יהא ומשופע: אֲשֶׁר לֹא תַגְּלֶה עֲרוֹתָךְ. שעל ידי המעלות, אתה לריך להרכיב פסיעומין, ואף על פי שאינו גלוי ערוה ממך, שהרי כתיב ועשה להם מנכסי בד (להלן כח מ), מכל מקום הרחבת הפסיעות קרוי לגלוי ערוה הוא, ואתה נוהג בהם מנהג ציון, והרי דברים קל וזומר, ומה אכנים הללו, שאין בהם דעת להקפיד על ציון, אמרה תורה הואיל ויש בהם דרך לא מנהג בהם מנהג ציון, מדרך שהוא דמות יולך ומקפיד על ציונו, על אחת כמה וכמה (ס):

סמדרגת טרע:

מוסף רש"י

[כג] וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי. לא תעשה מעלות כנגד שלו, אלא כנגד תלק, למדנו שהיה לו כנג (להלן מ ה). או נחוקה ונמולה (מסדרין ז):

אבן עזרא

עולותיו (יחזקאל מ טו). והנה חשב בן זוטא לעלות בסולם חכמה בהבליה, ונגלתה ערותו עליו. וככה יקרא לכל מין אשר בדברי קדמונינו לא יאמין. זאת מצות מעלות כוללת כל מזבח אדמה אבנים או נחשת, כל מזבח שהוא עשוי לשם, כאשר הוא כתוב מזבחי:

בעל הטורים

כג תגלה. ג' במסורה. הכא. ואידך תגלה רעתו בקהל (משלי כו טו). בטרם תגלה רעתך (יחזקאל טו ג). לומר שאם יגלה ערותו על המזבח, יגלה רעתו בקהל (עי' סוטה ג):

רשב"ם

כג וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת. למיך [הכנס] עשו של אבנים משופע, גבה עשר ולכזו של שלשים, וגם מלה משליכים עליו שלא יתלקו כהנס נעלותו ט:

ספורנו

כג וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת. אף על פי שלא אטריחך לעשות מלאכות ויפוס לשכני בחוככם, מכל מקום השמר מלנהוג קלות ראש במזבח:

רמב"ן

לא היה במשכן ברזל, כי גם יתדותיו שהיו טובות יותר מברזל, עשה נחשת. וכן בבית עולמים לא נעשה בו כלי ברזל מלבד הסכינים, כי השחיטה אינה עבודה. והכתוב לא אסר לבנות גזית רק בהניף עליהן ברזל, כי פירש כאשר חרבו הניפת עליה, ומפורש בזה לא תניף עליהן ברזל (דברים כו ה). ואם בא לסתת אותן כסף או בשמיד שהזכירו רבותינו (סוטה מח): הרי זה מותר, אע"פ שאינן שלמות. וזה ישבר טעמו של ר"א. גם טעם הרב בעבור זה איננו נכון: וְהִנֵּה שְׁלֵמֵה הוֹסִיף בְּמִצְוֵהוּ שְׁלֵא נִשְׁמַע כָּל כְּלֵי בְרֹזֶל בְּבֵית הַבְּנוֹתוֹ (מ"א ו ז), אע"פ שהיה מותר, שכך שנינו במכילתא (כאן) לא תבנה אתהן גזית, בו אי אתה בונה אבל אתה בונה בהיכל ובקדשי קדשים, ומה אני מקיים ומקבות והגרון כל כלי ברזל לא נשמע בבית הבנויות, בבית אינו נשמע אבל בחרץ נשמע. והיה הענין הזה, שהיו עוקרין האבנים מהוריהן בכלי ברזל ומסתתים אותם שם בברזל, כאשר יכרתו ג"כ בברזל העצים והברושים אשר היו בבית, וכ"כ (שם ה לא) ויסיעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני גזית. וכאשר יביאו אותן אל הבית לבנות הקירות לא

בְּאֶתְחֹן כְּהֵנִיא דְּקִימִין לְמַשְׁמָשָׂא קְדָמִי לֹא תַסְקוּן בְּמִסְקִינִין עַל מְדָבְחֵי אֱלֹהִין בְּגִשְׁרִיא מִטַּן
דְּלֹא תַתְחַמִּי עִירְתָךְ עָלָיו:

פירוש יונתן מט] בגשריא. פירוש שיעשה כמו גשר שלא להפסיע עליו פסיעה גסה:

תרגום ירושלמי

בְּאֶתְחֹן כְּהֵנִיא בְּגוֹ דְּאֶתְרֵן דְּקִימִין וְקַשְׁמָשִׁין עַל גְּבִי מְדָבְחֵי לֹא תַסְקוּן בְּרִגְלֵיךְ עַל מְדָבְחֵי דְּלֹא תַתְגְּלִי עִירְתָךְ עָלָיו:

רמב"ן

(כג) וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי. בעבור כי חכמים ואין צדיקין חיוק. וטעם המעלות, יראת המזבח התחיל לצוות במזבח השלים מצותו ולא איחר זה עד צוהו בדברי הקרבנות בתורת הכנים, וזו ראייה לדברי כי יש בכל אחת תועלות רבות לגוף ולנפש:

כ"י יקר

המזבח כדי שיתרמו זה לזה וכל הפוסל במזבח פוסל גם בריינים ומטעם זה דרשו רז"ל (ירושלמי בכורים פ"ג ה"ג) פסוק לא תעשוני אחי אלהי כסף. על דיינים שאינם הגונים שנתמנו בשביל שהוא תפוס כסף וזהו וכל רוח אין בו על כן מצאנו מקום לבאר כל הפרשה על מנר הריינים הכשרים:

ליקוטי ביאורי המצוות מהרמב"ם

(כג) וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת עַל מִזְבְּחִי וכו'. אין עושין מדרגות למזבח, כדי שלא יפסיע פסיעות גסות כעלותו, אלא כונין כמו תל כדומה של מזבח מתמט ויורד מראש המזבח עד הארץ והוא הנקרא כבש, וילך עקב בצד גודל. והעולה במעלות על המזבח, או שפסע

הפטרה לפרשת יתרו

(ישעיה ו א - ז, ט ה"ו) - (לבוש)

מפסירין בשנת מות המלך עזיהו שיש בה ענין מראה המרכבה שראה ישעיה דוגמת מה שראו ישראל במתן תורה.

ו א בְּשַׁנְת־מֹות הַמֶּלֶךְ עֲזִיָּהוּ וְאֶרְאָה אֶת־אֲדֹנָי יֹשֵׁב עַל־כִּפֵּא רָם וְנִשְׂא וְשׁוּלְיוֹ מְלֵאִים אֶת־הַהֵיכָל: כ שְׂרָפִים עֹמְדִים | מִמַּעַל לוֹ שֵׁשׁ בְּנָפִים שֵׁשׁ בְּנָפִים לְאֶחָד בְּשֵׁתִים | יְכֹסֶה פָּנָיו וּבִשְׁתִּים יְכֹסֶה רַגְלָיו וּבִשְׁתִּים יַעֲוֹפֶה: ז וְקָרָא זֶה אֶל־זֶה וְאָמַר קְדוֹשׁ | קְדוֹשׁ קְדוֹשׁ יְהוָה צְבָאוֹת מְלֵא כְלֵי־הָאָרֶץ בְּבוֹדוֹ: ד וַיִּנְעֻז אֲמוֹת הַסָּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא וְהַבֵּית יִמְלֵא עֲשָׂן: ה וְאָמַר

פירוש בית המקראות

(ו) יש להקדים הא דכתיב ברה"ב כו (ט"ז-כא) שעזיהו בן אמציה מלך יהודה גבה לבו ונכנס להיכל להקטיר קטורת (ואסור לזר ליכנס להיכל ולהקטיר) ונענש שנעשה מצורע. ובאותה שנה התחיל ישעיה להתנבא (ופרק זה תחלת הספר הוא ותחלת נבואת ישעיה ואין מוקדם ומאוחר בתורה). והיא נבואת מוסר לישראל על שאין עושין תשובה: (א) בשנת מות. כשנצטרע, שהמצורע חשוב כמת: ושוליו. תחתיתו: מלאים. ממלאים: את ההיכל. של בית המקדש, לרון על עזויה שבא ליטול כתר כהונה: (ב) ממעל. בשמים: לו. לשמשו: לאחד. לכל אחד ואחד: יכסה פניו. שלא יביט לצד השכינה: יכסה רגליו. לצניעות שלא יראה כל גופו לפני בוראו, ובמדרש איתא כיסוי הדגלים לפי שהם ככף רגל עגל (כמ"ש יחזקאל א ז, הפטרת יום א' דשבועות) שלא להזכיר לישראל עון העגל: יעופף. משמש, יעוף בשליחות הבורא: (ג) וקרא וגו'. המלאכים נוטלין רשות זה מזה שלא יקדים האחד ויתחיל ויתחייב שריפה אלא א"כ פתחו כולם כאחד: קדוש קדוש קדוש. פי' ה' צבאות הוא קדוש בשמים קדוש בארץ וקדוש לעולמי עולמים:

חורב ומחסרון ידיעה שאינו יודע שזה חטא, כי (אבות פ"ב) אין צור ירא חטא, ולכן ילמוד חורב וימלא החטא.

והכי נמי (פח) ואספתו אל תוך ביתך, שיפנה מכל עסקיו ויחבור וילמוד בחוק ביתך, ואספתו ראה לומר שיהי' נגד עיניו החטא שראית בצחוק, וזה שאמר ואספתו אל תוך ביתך עד דרוש אחיך אותו והשבותו לו, ראה לומר עד אחר הדרישה תמלא שהוא אחיך באותו חטא, והשוב בתשובה מאותו שמתן שצד, ואז והשבותו לו גם כן.

ב.ב. ג. וכן חטא לחמורו (פט) וכן וגו' לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו, שהחטא נקרא חסרון ואבידה, ומלאכה ראה לומר תמלא כך גם כן, לכך לא הוכל להחטא, שהוא כלל גדול לקיים מצוה עשה והצדקה לרעך (יר' סוטה פ"ט ה"ד) שהוא כלל גדול בחורה.

וזה שאמר (פ) לא תראה חמור אחיך או שורו ופליס בדרך והחטא ממנו, מהם,

נועים לתולדות

(פ) גם אם אחיך עדיין אינו נדה רק הוא בבחינת נופל לא תחשוב שאין זאת כך, רק "הקם" לעצמך תחלה, ואחר כך יהי' תקים עמו להקים אחיך, כי גם כך יש שמץ מזה שאתה רואה באחיק.

(פא) או יתכן כוונת הכתוב "הקם" היינו העצה להקים אחיך הוא תקים עמו, היינו שתקים גם עצמך עמו ביחד, כי הכלל ישראל הם אחדות אחד, דור ודור לפי דורשיו, ואם כן בוודאי יש גם כך שמץ מהחטא.

(פב) שם יפורש בזה האופן הכתוב השמרו לכם עלות בהר.

ב.ב. ה. לא יהי' כלי גבר על אשה ולא ילבש גבר שמלת אשה וגו', דכבר בארתי במקום אחר (מצרע ע' קמ"ח) (פט) פסוקי פרשת יתרו (שמות ט) ויאמר אליו ה' וגו' ועלית אהב ואהבן והכבדים והעם אל יכרסו לעלות וגו', ודרשו חכמינו ז"ל אשה מחילה לעצמך ואהבן מחילה לעצמו והם מחילה לעצמם וכו', והעם כל עיקר אל יכרסו את מצבם לעלות אל ה' וכו' יעו"ש מחילה ורש"י.

והענין דהכח רמ"א בספר מחיר יין שכוונת הכוונה והי"ר הרע (פג) (אסתר ה) יעשו עץ גבוה חמשים אמה, ראה לומר שיעלה מרדכי במדרגה עליונה שעל ידי זה יהי' סבב נפילתו וכו' יעו"ש, כי (חיה"ל אהבת ה' פ"ו) רצוי השמן גורם כיצוי הפחילה, (פד) וצוה בארתי (צ"פ רסה:) (שמות כ) לא תעלה צמטות אשר לא תגלה ערותך עליו יעו"ש, (פה) והוא הדיון איפכא שיאמרו אנשי לורה די לי מדריגות אנשי חומר, זה גם כן אינו, וכמו שכתב החלשיך (בהר ד"ה הראשון) צמטות צן חיימא (אבות פ"ה) קל כנשר, שיראה לפרוח למעלה מכולם וכו' יעו"ש, (פו) וכן ביארתי (צ"פ תו.) צמטות (אבות פ"ה) ומה בין תלמידי אברהם אבינו לתלמידי צלעם וכו', וכבר נודע כי גבר נקראים אנשי לורה, ואשה נקראים אנשי חומר שהם כחס כנקבה.

ובזה יובן (פז) לא יהי' כלי גבר על אשה, ראה לומר שילבש צמדת גבר וחסידות מי שאין רק בתואר אשה, והוא הדיון איפכא לא ילבש גבר שמלת אשה מדת אנשי החומר, רק כל אחד לפי בחינתו הראוי לו, (פח) וזה שאמר תועבת ה' כל עושה אלה, שיהיו הכל עושים אלה בצחינה אחד זהו תועבה, וראה לומר דבש"ס דנדרים דף נ"א אמרו לשון תועבת הוא תועב אהב צב וכו', והכי נמי כך שהוא תועב בדרך הראוי לו לתפוס, ולחשוך דרך אחר שאינו ראוי לו והוא תועב צב, על כן יאחז לדיק דרכו הראוי לו, (פט) וזה שנאמר (שמות ט) כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, וק"ל.

בא י-יד. בפרשה כי תאז למלחמה על אויבך ותאנו ה' א-לכך ושצית שציו,

נועים לתולדות

(פג) היצה"ר אומר יעשו עץ גבוה חמשים אמה, היינו שמפתה את האדם לעלות במדריגה גבוה יותר מדאי, וזהו סבת הנפילה, כי רבוי השמן שבגורמת הכיבוי.

(פז) מי שהוא כתואר אשה וחומר לא ילבש כלי גבר בחינת צורה וחסידות, וכן להיפוך מי שהוא בחינת גבר וצורה לא ילבש שמלת אשה ובחינת חומר, רק כל אחד יתלבש לפי בחינתו הראוי.

(פח) תועבת ה' כל עושה "אלה", הכוונה שאם כל והכל עושים "אלה" היינו אופן אחד זהו "תועבה" שפירושהו חז"ל לשון תועה אתה בה, היינו שזהו טעות מה שחושבים שהכל יתנהגו בבחינה אחת.

(פט) כה תאמר לבית יעקב ותגיד לבני ישראל, היינו שהן הבני עלי' והן הפשוטי עם כל אחד יאחז דרכו הראוי, לא פחות ולא יותר.

צדקת הצדיק

בס"ד קונטרס קראתיו צדקת הצדיק
בשנת צדקו"ת אה"ב

[א] ראשית כניסת האדם לעבודת ה' צריך להיות בחפזון כמו שמצינו בפסח מצרים שהיה נאכל בחפזון ולא פסח דורות. מפני שהתחלה לנתק עצמו מכל תאות עולם הזה שהוא מקושר בהם צריך לשמור הרגע שמתעורר בו רצון ה' ולחפזו על אותו רגע למהר לצאת מהם אולי יוכל. ואחר כך שוב ילך במתינות ולאט כדין פסח דורות:

[ב] ברכות לראש צדיק. (משלי י, ו) לכך מסכת ברכות ההתחלה מש"ס שעיקר הכל דע את אלהי אביך (דברי הימים א' כח, ט) ואחר כך עבדהו שצריך לידע למי עובד. וזהו הברכה לפני כל מעשה לייחד כל מעשיו לה' כמו שנאמר (משלי ג, ו) בכל דרכיך דעהו כמו שכתב הרמב"ם. וזהו על ידי הברכה וכמו שאמרו השיעור בה קטן שיודע למי מברכין. מה שאין כן בשאר מצות אין השיעור שידע למי מניחין תפילין וכיוצא. מבואר שהברכה עיקרה הידיעה למי מברכין שעל כך נוסדה. וזהו התחלת הכניסה לתורה כמו שנאמר (תהלים קיא, י) ראשית חכמה יראת ה'. ויראת שמים הוא על ידי שויתי ה' לנגדי תמיד (שם טו, ח) כמו שכתוב בהג"ה דריש אורח חיים. והיינו ברכות שכולן מתחילין בלשון נוכח שמיד בהתחלת הברכה צריך להיות השם יתברך נוכח עיניו כאלו עומד עליו ומצוהו. והסיוס לשון נסתר דמיד נעלם כמו שנאמר (דברים לב, יא) על גוזליו ירחף נוגע ואינו נוגע כידוע:

[ג] עיקר הקריאת שמע קבלת עול מלכות שמים ועול תורה ומצות כדאיחא (ברכות ג.) וצריך ביום ולילה. ולא בבוקר וערב אלא בשכבך ובקומך עיין שם י"א א'. דיהיב הזמן בזה משום דהבוקר וערב הם שינויים בעולם ולא באדם והיה די בקבלה אחת לשניהם רק מפני השינויים שבאדם שביום קם ועוסק במלאכתו וצריך קבלת עול מלכות שמים שכל מעשיו יהיה לשם שמים כמ"ש (עירובין סה.) אגן פועלי דיממא כפועלים העושים מלאכה שכל מעשיהם לאדון ואפילו בברכת המזון מקצר בשביל עבודתו. ובלילה עת שכיבה ומנוחה צריך גם כן קבלת עול מלכות שמים שגם בשכבו על מטתו ידע לפני מי הוא שוכב כמו שכתוב בהג"ה דריש אורח חיים. וזה מלאכה יותר גדולה. וכמו ששמעתי בזה על פירוש ויתלום יעקב (כראשית כח, יב) שמהלומות ניכר מעלת האדם אם גם כשאינו עושה כלום רעיונותיו רק והנה ה' נצב

- ס פ ר -

צדקת הצדיק

זאת הברכה אשר נשאר לנו ונמצא בין גזי כהבי קדש
שכתבם בעצם כתיב
כאת כ"ק אדמו"ד הגאון הקדוש. שר התורה. אספקלריא המאירה.
כחד מקמאי. סאיר עיני הגולה.

רבינו **צדוק הכהן** זצוקלה"ה מלובלין
בן הרב הג' החסידו"ר **יעקב הכהן** זצ"ל אב"ד דק"ק קרחובוג
זכות קדושת תורתו וצדקתו יגן עלינו ועל כל ישראל.

ואני חסלה באשר זכינו להוציא לאור את הספר הזה השני בן נובה בזכות זה להאיר
פע הכל בית חבורי הקדושים בנלות ובנסתרות האיר ולהלכות את לבות בני
ישראל לאכינו שבסוים, ונוכה לראות בסורה כחכמת ציון וירושלים **אמן**.

נפתק ונכבא לבית הרפוס כעוה"י על ידי
ברוך רוד דב"ר חתן חרנו של רה"צ הגה"ק הג"ל ז"ע.

כרפוס של השותפים
הרכני הגניד סו"ה **מש"ה** ג"י שניירסעסער. והנגידה האלמנה
סרה נדב"ה הח"י אשת המנוח הדי' **יעקב ז"ל** הערשענהארן.

לובלין

שנת **ועמך כולם צדיקים לעולם לע"ק**
י"רש"ו אר"ן

СЕФЕРЪ ЦИДНАТЬ ГАЦАДИНЪ
(т. е. Правдивость провѣданаго)
Ираноченіе Ц. КОГЕНА.
Въ тип. М. Шадринскаго и Н. Гершенгорца, Лубяны 1902 г.
изд. Г. А. Коппъ въ г. Люблинъ.

דף השער של המהדורה הראשונה תרס"ב